

VYTAUTAS MAGNUS UNIVERSITY

Justina PETRULIONYTĖ

**CITY IN LITERATURE: THE STRATEGIES OF
REPRESENTING KAUNAS IN CONTEMPORARY
LITHUANIAN PROSE**

Summary of Doctoral Dissertation
Humanities, Philology (04 H)

Kaunas, 2017

The scientific dissertation was prepared in 2011–2017 at Vytautas Magnus University, which was granted the right of doctoral studies along with Klaipėda University, Šiauliai University and the Institute of Lithuanian Language by the order of the Minister of Education and Science of the Republic of Lithuania, 21 June 2011, No. V-1124.

The dissertation is to be defended at the Philology Scientific Field Council of Vytautas Magnus University, Klaipėda University, Šiauliai University, and the Institute of Lithuanian Language.

The scientific supervisor:

Assoc. prof. Vijolė VIŠOMIRSKYTĖ (Vytautas Magnus University, Humanities, Philology 04 H).

Chair:

Assoc. prof. Mindaugas KVIETKAUSKAS (The Institute of Lithuanian Literature and Folklore, Humanities, Philology 04 H)

Members:

Prof. dr. Dainius VAITIEKŪNAS (Lithuanian University of Educational Sciences, Humanities, Philology 04 H)

Prof. dr. Gintautas MAŽEIKIS (Vytautas Magnus University, Humanities, Philosophy 01 H)

Prof. dr. Džiljeta MASKULIŪNIENĖ (Šiauliai University, Humanities, Philology 04 H)

Prof. dr. Milda Julija DANYTĖ (Vytautas Magnus University, Humanities, Philology 04 H)

The defence of the dissertation will be open to the public. It is to be held at a public Meeting of the Council of Philological Science of Vytautas Magnus University in Small Hall of Vytautas Magnus University at 12 (noon) on December 14, 2017. Address S. Daukanto Street 28-205, LT-44246 Kaunas. Lithuania.

The summary of the doctoral dissertation was sent out on 2017-11-.....

Those interested may acquaint themselves with the doctoral dissertation in M. Mažvydas Library in the Library of Lithuanian Language in Vilnius, as well as in Vytautas Magnus University Library in Kaunas, in Klaipėda University Library and Šiauliai University Library.

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

Justina PETRULIONYTĖ

**MIESTAS LITERATŪROJE: KAUNO
REPREZENTAVIMO STRATEGIJOS
ŠIUOLAIKINĖJE LIETUVIŲ PROZOJE**

Daktaro disertacijos santrauka
Humanitariniai mokslai, filologija (04 H)

Kaunas, 2017

Disertacija rengta 2013–2017 metais Vytauto Didžiojo universitete, kuriam kartu su Klaipėdos universitetu, Šiaulių universitetu ir Lietuvių kalbos institutu doktorantūros teisė suteikta Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2011 m. birželio 21 d. įsakymu Nr. V-1124.

Disertacija ginama Vytauto Didžiojo universiteto, Klaipėdos universiteto, Šiaulių universiteto ir Lietuvių kalbos instituto Filologijos mokslo krypties taryboje.

Mokslinė vadovė:

Doc. dr. Vija Višomirskytė (Vytauto Didžiojo universitetas, humanitariniai mokslai, filologija 04 H).

Pirmininkas:

Doc. dr. Mindaugas KVIETKAUSKAS (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, humanitariniai mokslai, filologija 04 H)

Nariai:

Prof. dr. Dainius VAITIEKŪNAS (Lietuvos edukologijos universitetas, humanitariniai mokslai, filologija 04 H)

Prof. dr. Gintautas MAŽEIKIS (Vytauto Didžiojo universitetas, humanitariniai mokslai, filosofija 01 H)

Prof. dr. Džiuljeta MASKULIŪNIENĖ (Šiaulių universitetas, humanitariniai mokslai, filologija 04 H)

Prof. dr. Milda Julija DANYTĖ (Vytauto Didžiojo universitetas, humanitariniai mokslai, filologija 04 H)

Disertacija bus ginama viešame Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų krypties doktorantūros posėdyje 2017 m. gruodžio 14 d. 12 val. Vytauto Didžiojo universiteto Mažojoje salėje.

Adresas: S. Daukanto g. 28-205, LT-44246 Kaunas. Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2017 m. lapkričio.....d.

Disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo, Lietuvių kalbos instituto bibliotekose Vilniuje, Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekoje Kaune, Klaipėdos universiteto ir Šiaulių universiteto bibliotekose.

*The city must never be confused with the words that describe it.
And yet between the one and the other there is a connection.*
Italo Calvino *Invisible Cities* (1973)

INTRODUCTION. A city, which became inseparable from our personal, social, and national existence today, consists not only of buildings, streets, parks and residents, but also of its representations – stories that are told about it in daily life, literature, and other arts. The associating of the city existing in reality and the city represented in art is quite frequent, and that might cloud the rather complicated relationship between them. Cultural theorist James Donald describes literary images of city as an *imagined environment* (2011: 261) and adds that generally, imagining city in culture is impossible without the filters of myths, discourses, symbols, metaphors and fantasies through which we ascribe meaning to the modern experience of urban living (1992: 42). If we agree with the idea by literary scientist Richard Lehan that “to read the city is to read an urbanized self, to know the city from within” (1998: 289), then the study of literature through the concept of the city will become also a tool to discover oneself.

The **object** of this research is the representation strategies of city in the contemporary Lithuanian prose. In the dissertation, the words “represent” and “representation” are primarily perceived in their mathematical sense: “the appearance of an element of one set in another set” (*DLKŽ*). The term “strategy”, borrowed from the military field is often used for describing: a) an author’s attitude towards his theme and subject; b) his method or technique of dealing with it (Cuddon 2013: 682). The notion of text strategy, purified in the book by literary scholar Vijaletė Višomirskytė (2004) is useful for this research – strategies organize both the material of the text and the conditions under which that material is to be communicated (Iser 1978: 87). The strategy is used deliberately in the text: work of art “could be considered as designed to organize and command the army of one’s thoughts and images, and to organize them that one imposes upon the enemy the time and place and conditions for fighting preferred by oneself” (Burke 1994: 171). Furthermore, strategies are structures, which lay under surface (narrative, rhetoric) techniques and give them the possibility to be effective (Iser 1978: 88). While analysing the strategies of city representation in literature, firstly it is explored what means and techniques are used to build city in the narrative, what its functions are in the depicted narrative world and what its relationship is to the characters. This helps to elucidate not only the functions and meanings of city in literature, but also the effects that strategies of city representation might have in a wider sociocultural context. The elements of both the told story (events, characters) and the narrative discourse (semantic figures of speech) are important to the analysis of narrative.

The focus on the representations of a specific city, rather than a city in general, in literature is motivated by the fact that each city has a specific history, which is inseparable from it and which complements the story told about it in the literary work.

Additionally, cultural scientists emphasize the parallels between a (specific) place and a (literary, narrative) text: “place is always partially subjective, and its literature, personal memories, myths and local histories that tend to give place its true character by bringing out the richness of its multiple meanings/readings” (Smethurst 2000: 58). Thus, the study of a particular city depicted in literature expands the scale of its meanings not only in a specific work, but also in the cultural narrative in which it functions in general.

The research of the images of Kaunas, as opposed to another city of Lithuania, is motivated by several reasons.

First, Kaunas was the temporary capital during a very important time when a young independent state was being established (1919–1940). However, Kaunas is also a small, second city. The relation between being the major and the minor city, demonstrated in Kaunas’ biography, is a unique phenomenon. For this reason, it is possible that more multifaceted material could be provided from the examination of this city, in contrast to the historical capitals (Voruta, Kernavė, Trakai, or Vilnius). A capital is a very interesting phenomenon. However, contemporary theory is increasingly focusing on the minority discourse, the cultural diversity politics (postmodern theorist Jean-François Lyotard proposes that “grand narratives” should give a way to “little narratives” (modest, local ones) (2010).

Second, in the Lithuanian public discourse, Kaunas is perhaps the most associated with Lithuanianness; our culture has a very strong perception of Kaunas as the birthplace of the modern state of Lithuania.

Third, interwar Kaunas was the place where the urban culture of Lithuania emerged and developed, where the University of Lithuania (renamed to Vytautas Magnus University in 1930) was founded and Lithuanian literature was institutionalized. In the early 20th century, Kaunas became the centre of Lithuanian literary life where the main publishing houses were concentrated, the Press Foundation was established, and literary papers, journals, almanacs, books, dictionaries and other cultural texts were published. Some of the most prominent Lithuanian writers of the interwar period read lectures at the VMU faculties of the Humanities and Theology: Vincas Krėvė, Vincas Mykolaitis–Putinas, Balys Sruoga, Maironis, Juozas Tumas–Vaižgantas, Juozapas Herbačiauskas and others. The studies of Lithuanian language and literature were launched. Collectives were assembled at the university, such as the Werewolf Theatre, the Association of Lithuanian Artists, the Association of Lithuanian Writers, and the Literature Foundation; literary salons appeared in the homes of cultural figures (Maironis, Vaižgantas, Kazys Binkis, Sofija Kymantaitė-Čiurlionienė, etc.) and at the Konradas café (Kuiziniienė 2009: 86–91). Traces of the writers who built the foundations of Lithuanian literature in the 20th century – their sculptures and homes turned into museums – remain in Kaunas map. Probably the first attempt to modernize Lithuanian literature, the avant-garde movement *The Four Winds*, also began in Kaunas. According to literature scientists, this is important because modernism, realism,

naturalism and symbolism promoted the ways to view and experience the city (Ameel 2013: 35–37). Aside from the magazines of *The Four Winds* members, separate modernist publications of poetry and prose were also printed in Kaunas (the works of Kazys Binkis, Antanas Rimydis, Juozas Tysliava, Salis Šemeris, Juozas Žlabys-Žengė, Teofilis Tilvytis, Pranas Morkūnas, etc.). The aforementioned processes are notable because the comparativists emphasise the importance of literature and its studies to the national identity: “the institutionalization of literature enhanced the national character of the capital city, and turned it into a symbol of the nation” (Cornis-Pope&Neubauer 2002: 16). Consequently, a city can be seen as a significant component of the Lithuanian national imagination. Furthermore, in the Central Eastern Europe, the institutionalization of literary studies became part of unwritten, but powerful national agendas, while literature and literary scientists became the keepers of the national soul (*ibid*: 11–12). Even though such projects often began in the provincial regions, they were moved to the capitals in the later stages. In the interwar Lithuania, Kaunas became the city that was the centre for national, literary and cultural support and promotion as well as the place of gatherings of writers and intellectuals.

Fourth, many works of fiction have created strong parallels between Kaunas, literature, and the nation. The connection between Lithuanian identity and Kaunas is recorded in the history of Lithuanian culture, but all of this still remained virtually unnoticed in literary history and criticism.

This dissertation seeks to highlight the unique imagery of Kaunas the location of which would be difficult to identify on an “actual” map but which is probably essential to the literary map of this city. This imagery is seen as the signs of the identity not only of Kaunas but also of Lithuanian literature, culture, and identity in general, which have been clouded for a long time by the parallel “Lithuanian, Lithuanianness – country, nature, forest”. Donald’s thought expressed in the research of representations of London in art helps explain the problems of this dissertation: it is challenging to draw connections between place, archive and imagination, not only by tracing those links in literary representations of particular city, but also by observing and describing the social, cultural, and subjective functions of particular city literature and its imagery (2011: 262). In spite of this, the aim to do this is meaningful because, according to Lehan, the most convincing constructs of textualizing the city are those that confirm our sense of reality, validate experience, and suggest coherence in the face of chaos (1998: 291).

The **research sources** chosen for the research are seven novels by Lithuanian writers published after the second declaration of independence of Lithuania in which the city of Kaunas is an important element of the depicted narrative world: *Tūla* (1993) and *Everyday to the War* (2002) by Jurgis Kunčinas, *Round the Fountain, or the Little Paris* (1998) and *Playing Duo* (2002) by Markas Zingeris, *Paroustia* (2005) by Gintaras Beresnevičius, *Yesterday We Were on the Island* (2011) by Aleksandra Fomina and

Dervish from Kaunas (2014) by Herkus Kunčius. The novels were chosen for the exploration of city representation strategies based on literary scientist Robert Alter's proposal to consider this genre "a seismograph of modern urban experience" (2005: xi). Expanding on this idea, the novels record the encoded intensity of "underground strikes" or "shakes" and their analysis help detect, define, read, and decode the indicators of these seismographs – the collisions of the underlying ideologies – and interpret and explain the scales of their intensity.

The novels of contemporary Lithuanian literature were chosen because of several reasons. Novels by urbanites Fomina, Zingeris, Kunčinas, Beresnevičius and Kunčius construct new city contradictions and propose the characters', city residents', connection to the city which is relevant to today's world: unavoidable, exciting, desirable, and multifaceted. The choice of these authors' works is selective and their analysis is a proposal to use them for a discussion about the city in Lithuanian literature rather than an expansive historiographical study. Furthermore, it is also a discussion of the story of the city of Kaunas told in Lithuanian literature. Cross-cutting analysis of the city is used in the dissertation in an attempt to highlight the richness and the multiple layers of representations of Kaunas which, in my opinion, have not been researched enough in Lithuanian literary science.

The authors of the novels selected for the dissertation are connected by the fact that they were born in the families of artisans, teachers and intellectuals and they lived and grew up in various cities of Lithuania and the world. They construct narratives of cities, and often of Kaunas, in their works. The writers differ by gender (a woman and men), origin (city where they were born and raised: Fomina, Zingeris, Beresnevičius and, partly, Kunčius are Kaunas natives while Kunčinas is not, so their perspectives differ) and nationality (Lithuanians and Lithuanian-Jewish Zingeris). The dissertation considers these factors to have an influence on different outlooks towards the city and the versions of the city world presented in the texts.

In this context, the appreciation and recognition of the authors in the Lithuanian literary field is also significant. Kunčinas and Zingeris are usually introduced as city (Vilnius and Kaunas) writers. The male writers have a symbolic capital, their works have been awarded various prizes (however, not of equal significance). Moreover, the main characters of their novels (and the narrators, when they are possible to identify) are men. Thus, the analysed texts present the dominant position: the view and voice of a youngster, a man, speaking about the city. The novel by the female writer Fomina offers the voice and the perspective of a young woman in the city. This is a generally underexplored aspect in literature (for a long time, the city has been perceived as primarily the space of men, while the women were neglected as equal creators and actors of the city discourse (Lehan 1998; Parsons 2000, 2003 et al.).

The novels are quite diverse in terms of genre. The works by Kunčinas, Beresnevičius and Kunčius are clearly postmodernist narratives or transgressive fiction.

They violate the laws of time and space and intertwine the boundaries between the worlds that are “real” and imagined in the narrative. Other novels of Zingeris and Fomina contain numerous “mainstream” elements and there is no difficulty in separating the narrative of “here and now” from the respective “there and then”. Nevertheless, the chronology of the events in Zingeris’ novels is not consistent and the main narrative is often interrupted by other characters’ stories or memories and dreams, and the archived texts or letters they read as well as the photos and pictures they view become portals into the past. The temporal and spatial categories are disrupted the least in Fomina’s novel.

Still, the narrative city worlds created in these seven novels and the characters’ connection to those worlds are similar. The main action of the majority of the novels takes place from around the 1920s until today in the cities and towns of Lithuania and the world: Kaunas, Vilnius, Klaipėda, several smaller, unspecified towns, the Soviet Union, Paris, Berlin, and New York. Kaunas is usually presented as it is perceived by the main characters, through their eyes and perspectives. The period highlighted in the novels is the Soviet era and its consequences to the city of today. All the works can be read allegorically, but this kind of perspective is especially required in the novels by Kunčinas, Beresnevičius and Kunčius in particular. The works by these writers are enhanced by parodies and hyperboles and usually speak “about something else”, hence they require a figurative reading and understanding, and the interpretation must always be based on the context.

Additional source of the research is the questions conducted in 2015–2016 with ten Lithuanian writers of varying generations: Gintarė Adomaitytė (b. 1957), Ilzė Butkutė (b. 1984), Daiva Čepauskaitė (b. 1967), Andrius Jakučiūnas (b. 1976), Donaldas Kajokas (b. 1953), Herkus Kunčius (b. 1965), Giedra Radvilavičiūtė (b. 1960), Jurga Tumasonytė (b. 1988), Violeta Šoblinskaitė-Aleksa (b. 1954), and Markas Zingeris (b. 1947)¹. The questions were prepared with the goal set not only to discuss the city but also to highlight the imagery of the city in the eyes of contemporary Lithuanian writers. All writers which agreed to interview hail from cities, which might be symptomatic. Most of them also conduct criticism and promote cities in their works. The dissertation also utilizes conversation with Fomina prepared while working on a master thesis dedicated to narrative space and place (Petruilionytė 2013).

The **aim** of this dissertation is to determine, analyse and explain the strategies of representing Kaunas city in the selected novels by Fomina, Zingeris, Kunčinas, Beresnevičius, and Kunčius. The following **tasks** were set in order to achieve this aim:

- 1) To introduce the theoretical and methodological framework and the concepts which would be useful in the study of city representation strategies in literature;

---

¹In the dissertation, these interviews are referred to with the acronym *RAM* and the particular surname of the writer.

- 2) To raise questions for discussion regarding the city in Lithuanian literature after reconciling the selected theoretical concepts with the sources of literature;
- 3) To determine the significance and functions of the represented Kaunas in the novels' narrative and textuality levels by applying the instruments of post-classical narratology;
- 4) To identify whose viewpoints and perspectives of Kaunas are presented in the novels;
- 5) To determine which descriptions of factual (present or lost) places of Kaunas are recurring in the novels by investigating how those descriptions correlate with the map of the factual city and what role they play in the analysed texts;
- 6) Focusing on the narrative discourse analysis, to identify and analyse the semantic tools of language employed in the creation of the literary image of Kaunas and to interpret the expressions of city aestheticization in the novels;
- 7) To compare the similarities and differences of Kaunas representation strategies in the novels by highlighting the images of the city which have not been noticed in literary criticism before;
- 8) Considering the works as socially symbolic acts, to identify and interpret the social, cultural, and subjective functions of city images in Lithuanian literature;
- 9) To associate the results of the analysis with the wider sociocultural context by underlining the variety of city representation strategies and their significance to Lithuanian literature.

The dissertation aims to apply the cultural analysis method of “employing concepts” proposed by cultural theorist and critic Mieke Bal (2002; 2009). Theoretical and methodological framework of this research is based on the concepts, which have travelled from urban studies and literary studies of the city (“urban/city novel” (Lehan 1998; Eeckhout&Keunen 2010), “novel – a seismograph of modern urban experience” (Alter 2005); space and place studies, literary cartography as well as culturology (“postmodern chronotope” (Smethurst 2000), hailing from “chronotope” (Bakhtin 1975), “heterotopia” (Foucault 1986), “genius loci” and “place” (Ryan 2012, Smethurst 2010), “mummification” (Bazin 1960), “mental map” (Huggan 1989), etc. The strategies of representing city are explored applying the tools of postclassical narratology: “narrative”, “narrative representation”, “narrative space”, “description”, “focalization”, and “perception”. The analysis of narrative discourse is concerned with semiotic approaches which help one to focus on the textuality level of the work and to reveal metaphors, metonymies and other significant rhetorical figures, which constitutes the representation of a city – an *imagined environment* – and its images (lot. *imago*). For the interpretation of the novels the sociological perspective of cultural theorist Fredric Jameson is invoked – the critical readings of literature are treated as allegorical activity, leading to unmasking “narrative as a socially symbolic act” (1981). The concepts

travelling from different theoretical and cultural fields as well as novels by different authors encourage to invoke the comparative perspective in the analysis.

This research was **inspired** by the insight that the official perspective to Lithuanian literature and the Lithuanian identity established in Lithuania and the diaspora during the late Soviet period as primarily “rural” or “peasantly”, “ploughmanlike”, “agrarian”, “agricultural”, “natural” (Kubilius 2002; Daujotytė 2003; Kelertienė 2006b; Sprindytė 2011 et al.), in spite of the changed world we live in today, is still very powerful and not quite adequate. Moreover, when literary histories discuss cities, they usually emphasize the significance of one city, the current capital Vilnius, mostly without mentioning other Lithuanian cities and towns (Cornis-Pope&Neubauer 2006; Skeivys 2010 et al.). This image of literature appears to be problematic when considering the heterogeneity of culture and the cities, which were and are significant to Lithuanian literature and culture.

These suspicions were tested in a published article (Petrulionytė 2015b)² which invoked the works of cultural sociologists (Bourdieu 2011; Milner 2006; Culler 2000 et al.) in order to analyse the educational discourse of Lithuanian literature. This choice was determined by several reasons: 1) according to cultural sociologists, the education system plays the deciding role in the general implementation of the legitimized method of art and literature consumption, 2) this discourse demonstrates the framework of the literary canon and tradition the most evidently, 3) the image of Lithuanian literature formed in school becomes a cliché which follows most people for the rest of their lives (after graduating from school, literary criticism is usually not read anymore). The conducted research contests the image of “rural” Lithuanian literature dominating the educational discourse and justifies the necessity of the research of city in literature.

First, usually the authors included in the compulsory high school curriculum of Lithuanian language and literature and *Lithuanian Classic Literature Anthology* are introduced as related to peasantry, ploughmen, farmers, and the general agrarian culture. However, after a detailed statistical analysis of the origins and the living environments of these writers it turned out that 39 percent of them were raised in the families of landlords, craftsmen, or intellectuals, and were of urban origin. Even though 61 percent of the writers hailed from country, however, more than half of them went to gymnasiums and universities in the cities or joined seminaries and became priests (Petrulionytė 2015b: 13). One wonders if without the retreat from agrarian culture the

---

²“Invisible Cities” in the Discourse by Lithuanian Literature Gatekeepers”. It is necessary to explain that this research was planned as one of the important sections of the dissertation. However, after long discussions with academic figures from different fields in the Dept. of Lithuanian Studies at VMU and at the center of Ghent Urban Studies Team (GUST), during scientific visit of mine, a difficult decision had to be made to include in the dissertation only the fundamental circumstances that have shaped the research of the city in literature without presenting the entire text of the sociological research. The discussions highlighted the problems that a sociological research could cause in a dissertation dedicated to the strategies of city representation in literature.

writers would have described it that way? Perhaps they needed the cities in order to write about the country in them?³

Second, the conversations with the teachers of Lithuanian language and literature of various levels revealed that the reception of “rural” literature in today’s schools is problematic (the works included in the curriculum are difficult to understand, foreign, and boring for the pupils, there is a lack of parity between the numbers of works depicting cities and countries, and the “city” literature is discussed too late (*ibid*: 15).

Third, a brief review of the latest *Literature Textbook* (2012) for twelfth grade pupils (authors Irena Kanišauskaitė, Loreta Mačianskaitė, Dalia Satkauskytė, etc.) revealed that it gives more attention to the consolidation of the “rural” model of Lithuanian culture rather than the culture of cities. Furthermore, the works of some of the modernist writers are introduced without highlighting the dimension of the city (e.g. the works by Antanas Škėma). Literary processes are introduced in the textbook not problematically but chronologically, by repeating phrases about the significance of rural culture to literature and Lithuanianness on the whole (Petruilionytė 2015b: 16). From sociological perspective, the repetition of the same phrases becomes a tool to consolidate the pastoral, rather than any other, image of Lithuanian culture. Linguistic structure affects the structure of consciousness – this reinforces the relationship between the culture of writing and the ground, which is paradoxical in comparison with the Western culture.

The fourth argument is the opinion of the writers themselves about the relationship between Lithuanian literature, the country, and the city. Many Lithuanian writers have criticized both the idealization of the old country (the “paradise lost”) which was prominent in the 20th century literature, and the literary criticism, which promoted the “miracle” of the country or the forest as opposed to the city (Žlabys-Žengė 1939a, 1939b; Škėma 1958; Venclova 1970 and 1977; Vaičiūnaitė 1983 and 1990; Gavelis 1991 and 2000; Martinaitis 2009; Adomaitytė 2014 et al.). Contemporary Lithuanian writers emphasize – it is important to reflect on cities in literature because cities change and, thanks to their descriptions, we can visit them again in the texts: “the city images created in literature are a colourful history of cities, which is often more interesting than dry factography, because the cities in literature are always populated by people. The cities described in literature are also often even more interesting and impressive than in reality, because their imagery was created using the writer’s talent, which is based on the unique perspective and perception that is typical only of him” (Čepauskaitė: *RAM*). Answering the question why it is important, and whether it is important at all, to reflect on the cities, to create their imagery, and to discuss them in

---

³ The book *The Making of Modern Lithuania* (2011, transl. to Lithuanian 2012) very similarly displays that, despite the fact that Lithuanian culture hailed from the country, its creation and strengthening started in cities, in social and cultural 19th century environment of empires metropolises – in the gymnasiums, seminaries and universities.

literature, the writer Markas Zingeris responded rhetorically, with a touch of irony: “Why is it important to breathe?” (*RAM*: Zingeris).

Notably, the “rural” image of Lithuanian literature has been strongly affected by the sociohistorical circumstances. In the Soviet period, the works depicting the country were included in the canon, because literature had the function of the keeper and shaper of national identity, and cities were partly associated with the Soviet urbanization which caused negative connotations of the city in Lithuanian culture in general. However, this image of literature is primarily shaped and reinforced by the discourse of the gatekeepers (this is how sociologist Pierre Bourdieu proposes to describe those who create the meaning and value of literature) of literature. In this case, the gatekeepers are literary scientists, critics, compilers of Lithuanian literature and language curriculums and textbooks, teachers – those who have a symbolic capital in the Lithuanian literary field.

The problems of the teaching of literature, which is dominant in schools, when introductions of works and critical readings are restricted to the highlighting of certain meanings and values as opposed to other ones, can be explained with the help of the concept of “structure of feeling” by cultural theorist Raymond Williams. The structure of feeling is the changing perspectives that are based on what we choose to suppress or disclose in the readings of the past (Williams 1977: 128–135). According to the theorist, this “problematic phrase and idea” is highly related to the everyday experience and active development (2011: 334–335). Williams’ ideas draw focus to the experiences and the social (rural or urban) origin of the critics of Lithuanian literature – these factors have an influence on the creation and exploration of the literary field⁴. In another book of significance to the research of cities, *The Country and the City* (1973), Williams analyses how the images of the country and the city have become the central symbols of the conceptualization of social and economic changes of capitalism in England since the 16th century. The scientist discusses the symptomatic and diagnostic experience of the English people, which reveals the general problems and is related to two often contrasting words: “country” and “city”, which have powerful and historically-established connotations. According to Williams, English attitudes to country and to ideas of rural life persisted with extraordinary power, so that even after the society was predominantly urban, its literature, for a generation, was still predominantly rural (1973: 2). This is also shown by the English literature, which remained predominantly rural for several decades after the rise of urbanism (*ibid*). Suchlike things were happening in the multilingual, multicultural and multi-ethnic Belgium of the 19th century – the Flemings wrote about the village in Dutch because they wanted to separate themselves from the

---

⁴In this case, the rural origin of a literary critic can influence completely different things than the rural origin of a writer, as the functions of these actors of the literary field are different. A critic is “a gatekeeper”, while a writer is the one to whom the gate can be opened or not.

French speaking population, but their literary language was very modern (Keunen 2015b; Vervliet 2000).

The presented research signalizes similar (even though very overdue because of the Soviet period) cultural shifts from the country towards the city in Lithuania. Thus the statements by Williams can be, with some reservations, applied in the research of 21st century Lithuanian culture. This theorist distinguished three phases of culture: dominant, residual, and emergent, which tend to overlap (1977: 121–127). Williams claims that the residual phase often remains active for long periods even when the social conditions that have shaped it are gone (*ibid*: 122). Taking these thoughts into consideration, the phase of the rural Lithuanian culture can be described as residual-dominant, while the urban phase, respectively, as the emergent one. And there is a constant struggle between them.

Researchability of the subject. The concept of the city has a very long history, but multifaceted interest in this phenomenon most probably emerged in the late 19th century, along with the rise of industrialization. Research of urbanist shapes has long concerned the sociologists and geographers who laid the foundations for urban sociology in the early 20th century at the Chicago school (Sociology Department of the University of Chicago): studies of industrial city demography, planning, and social relations were offered there. The works by the urban theorists and sociologists of the early 20th century (George Simmel, Ernest W. Burgess, Lewis Mumford, Siegfried Kracauer, Louis Wirth, Max Weber, Jane Jacobs, etc.) drew a parallel between the modern city and modernity. The city was very often researched while utilizing the opposition of the country (or agrarian) vs. the city (or urban). After the spacial turn in the mid-20th century, the urbanism theories and practices in the humanities and the social sciences started to contest the opposition-based research of the city, by underlining the importance of space as a category of analysis and criticism (Lefebvre 1974; Foucault 1986; Soja 1996 et al.). Since 2000, there has been more intensive research of the overlooked, small and secondary North American and European cities that complicate the classical urban theory. Most of the 20th century city analyses were based on the narratives of London, Paris, and New York (the perception of London as the capital of the world in the 18th century, Paris as the capital in the 19th century, and New York in the 20th century, became prevalent in the Western imagination) (Keunen 2015a). Postcolonial, feminist, and post-structuralist approaches started criticizing this discourse of metropolises, which was usually represented from the perspective of a white, middle-class, heterosexual male author, and called it monopolizing, homogenous, difference-masking and ignoring. Today it is increasingly argued that even though London, Paris, and New York are paradigmatic to the concept of the Western society, it does not follow that they therefore exhaust the conditions and representation of urban modernity in all its manifold complexity (Parsons 2003: 4) (more Bridge&Watson

2000; Cornis-Pope&Neubauer 2002, 2006; Bell&Jayne 2006; Hodos 2007, 2012; Ammel 2013; Eeckhout&Keunen 2010; Keunen 2015 et al.).

Cultural theory and philosophical considerations on modernity and the city are still inspired by *The Arcades Project* (initiated in 1927) by cultural scientist and philosopher Walter Benjamin, which laid the foundations for the “shadowy, textual Paris” of the 19th century (Donald 1999: 42). For Benjamin, in contrast to the conventional view that a city is not beautiful (modernity was described as the cult of ugliness), a city was a dreamed world, romantic and phantasmagoric, intoxicating, tempting and daunting at the same time: “At the centre of this world of things stands the most dreamed-of of their objects, the city of Paris itself. But only revolt completely exposes its Surrealist face (deserted streets in which whistles and shots dictate the outcome). And no face is surrealistic in the same degree as the true face of a city” (2005: 66). Benjamin’s deliberations on cities were based not only on his own experiences but also on literary texts by Charles Baudelaire, Arthur Rimbaud, André Breton, and Louis Aragon (1999, 2005 et al.). According to Keunen, this philosopher referred to images of cities as the modern man’s strategy of opposing the complicated capitalistic world and considered the irrational, mythical effects of the environment to be essential to the urban lifestyle (2013: 62–64). The city representations by modernist writers James Joyce and Virginia Woolf or postmodernist Italo Calvino have aided numerous researchers in their pursuit of “the city miracle” in literature. This dissertation attempts to achieve the same as well: to search for the city miracle in Lithuanian literature which would be similar to the one surrealists discovered in art, as Benjamin explained, and to the one he admired himself.

One of the main disciplines in the history of urban studies is the study of the city/urban novel (Eeckhout&Keunen 2010). City representations have been researched by many foreign literary and cultural scientists. Pike (1981) has analysed how the cities represented in literature reflect the urban culture: in the 19th century, a literary city expressed the separation of the individual from the community, while in the 20th century it expressed the fragmentation of the concept of community itself. Books and articles by Donald (1992, 1999, 2011) highlight the necessity of discovering and exploring cities through representations, because other methods are probably impossible for us. Highly influential book by Lehan, *City in Literature* (1998), emphasizes the emergence of the modern city as a construct of the Enlightenment and explores the ways in which the city has been conceptualized since its beginnings until today. Furthermore, Lehan sketches the well-established and highly canonized evolution of city literature in the Western tradition marking shifts from romanticism up to high modernist texts and postmodern prose. Alter’s study (2010) confirms the influence of modern urban experiences on the language techniques in the novels by the writers Gustav Flaubert, Charles Dickens, Andrei Bely, Franz Kafka, Virginia Woolf, and James Joyce. Keunen’s articles and books (1999, 2001, 2013, 2015, with Verraest 2012) analyse the chronotopes of the

modern and the postmodern city, the representations of the aestheticized and romanticized second city in literature and art. Ammel's dissertation on experiences of Helsinki in Finnish prose (2013) becomes a helpful tool in the investigation of the literary representation of the small European city Kaunas and people's experiences in it. Also noteworthy is a section in the second tome of *The History of the Literary Cultures of East-Central Europe*, "Cities As Sites Of Hybrid Literary Identity And Multicultural Production", which contains possibly the first instance when the cities of Vilnius, Tartu, Tallinn, Riga, Gdansk, Warsaw and others are promoted in the context of cultural and literary history (Cornis-Pope&Neubauer 2006). In an article published in the book, poet and literary scientist Tomas Venclova outlines the dynamism and discrepancies between city representations as well as their associations to the state and nation of Lithuania (2006). Nevertheless, even though urbanization has become commonplace, Western academic discussions on the latest city literature are still rather disjointed.

The same could be said about the Lithuanian literary science: it is difficult to conceptualize the trends of city research, as so far there is a dearth of theoretical, critical, or practical field⁵. There is a particular scarcity of studies based on Western theorists' works. Typically the focus is on the study of one author (usually Ričardas Gavelis, Czesław Miłosz, Jurgis Kunčinas, or Judita Vaičiūnaitė) or one city (usually Vilnius) (Kelertienė 2006a; Kvietkauskas 2007; Samalavičius 2007; Čerškutė 2008 et al.). Other notable literary researches of the Lithuanian city include: sociological approach on interwar city novels (Račiūnaitė 1999 and 2003), analyses of city representations in prose and dramaturgy (Davoliūtė 2002; Martišiūtė 2006) and studies dedicated not so much to the exploration of the phenomenon of the city but to the literary movements of avant-gardism related to the city (*The Four Winds*, *The Third Front*) (Striogaitė 1998; Zürcher 1998; Keturakis 2003).

The connection between the Kaunas region and the Lithuanian literature and the Lithuanian identity has been underscored in the collection of articles *The Literary Self-consciousness of Kaunas Region* (2011): signs of mythological Kaunas narrative have been observed in the 19th century literature (Buckley), the semantic dominants of memory-based city descriptions have been traced in the 20th century Lithuanian poetry (Mykolaitytė), the first time the characters encounter the city has been analysed in

---

⁵However, there is a large number of culturological, sociological, journalistic and other texts of various genres as well scientific and art projects dedicated to the cities of Lithuania: projects "Literary Geography: The Territories of Texts and Maps of Imagination" (2011–2015) (VU), "The Identity of European City: the Junctions of Center and Periphery" (2008–2010) (LLTI), "The Research of Contemporary City Culture" (VMU), "Dreams of Memories" (2011), "The Bohemia of Laisvės Avenue: Places of Memory" (2013) and "Cultural Places of Kaunas' Memory" (2013) (VMU gallery "101"), virtual archive of Kaunas memory www.atmintiesvietos.lt, "The Changes of East and Mid European Cities: Architectural, Cultural and Social Aspects" (VU) – four seminars (2008), international conference (2008), and interviews with Lithuanian architects – the results of all of this are presented in the textbook of the same title (2009), scientific cluster "Interdiscipline Research of Lithuanian Cities" (VMU), magazine *Miesto IQ* (*City IQ*) (from 2010 – *IQ. The Economist*), books *A Different City* (2009) and *Keys to the Cities of Lithuania* (2010), magazine *Užkalnio* (published from 2016), etc.

various works for children published in various periods by Kaunas writers (Gustaitienė), the Kaunas space has been covered as a zone or a heterotopia in Lithuanian literature (Višomirskytė), theoretical research has been conducted of regional self-image and the interactions between location, landscape and identity in the literary and photographic narratives of Kaunas in the early 21st century (Mačiulytė-Kaseliene), and inquiries have been carried out on whether the bioregional self-consciousness is equally characteristic of the residents of a city (Kaunas) and the towns and countries (Žakevičienė). Consistent scientific interest in the phenomenon of the city of VMU Dept. of Literature has also been confirmed during the interdisciplinary conference “The Phenomenon of the Second City: Theory, History, and Narratives” (2013). Representations of Vilnius and Kaunas have been discussed in the scientific conference “Vilnius and Kaunas in Lithuanian Literature (1918–1940): Expression of Identity” (2013) (LLTI). Literary representation of one of the stereotyped images of Kaunas as the former temporary capital of Lithuania has been examined by Viktorija Šeina (2006, 2012, 2013, 2014) and Nijolė Vaičiulėnaitė-Kašeliūnienė (2015). Representation of Kaunas in the interwar Yiddish literature and the ties between them have been analysed by Akvilė Girgoravičiūtė (2012) and Goda Volbikaitė (2012, 2016).

There are strong schools of Kaunas historians, architects, and art historians who have performed cross-cutting analyses of Kaunas identity (the works by Egidijus Aleksandravičius, Zigmantas Kiaupa, Jonas Vaičėnionis, Arvydas Pakštalis, Vaidas Petrulevičius, Audrys Karalius, Nijolė Lukšionytė-Paužuolienė, Rasa Žukienė, Daiva Citvarienė and others). *The Annals of Kaunas History* has been filling the gaps in the considerations of Kaunas history and continuing the academic tradition of city research since 1998.

This dissertation is new and relevant in several aspects. First, the applied ideas by literary and narrative scholars, cultural and urban theorists which are not widely known in Lithuania (Alter, Ameen, Bal, Donald, Jameson, Keunen, Ryan, Smethurst) provide a significant contribution to the field of Lithuanian literary research. The created model for the research of city representation strategies can elucidate the imagery of any city (perhaps not only in literature and not only in Lithuania) and can be utilized in the examination of city representation strategies. Also new is the application of comparative analysis while employing the concept of the city in the analysis of novels that have not been approached in this manner before within the same research. The dissertation complements the critical and historical studies of Lithuanian literature in which the city (contrary to the country or nature and forest) has received comparatively little attention as a cultural artefact and a generator of literary imagery. The parallel evident in the novels between the city and the Lithuanianess offers an alternative to the prevalent perception of exclusively “rural” (“peasant-like”, “agrarian”) identity of Lithuanians and the Lithuanian literature. Additionally, the research promotes Kaunas, whose importance in the history and criticism of Lithuanian literature. The uncovered

diversity of literary Kaunas representation strategies silences the stereotypical thinking that is widespread in culture about Kaunas as primarily “the temporary capital” and “the most Lithuanian city”. In the international context, the dissertation exposes another narrative about the small, second, peripheral cities and their significance to us (after all, the majority of the world’s urbanites live in the small cities).

THE STRUCTURE OF DISSERTATION. The work consists of the introduction, research part, divided into two smaller chapters and subchapters, the conclusion, the list of references, and four appendices. The first appendix consists of questions about city and literature to ten Lithuanian writers, the second one presents the answers to those questions, the third one – interview with Kunčius, the fourth one supplies the copy of the cover of novel *Dervish from Kaunas*, which is significant to the analysis.

The first part of the dissertation, “**Travelling Concepts: Theoretical Framework of the Research**” introduces the method of cultural analysis proposed by Bal and expands on the fundamental theoretical concepts. It begins with the semantic similarities and differences between the concepts of “urban” and “city”, followed by the discussion of their usage in the Lithuanian language. The second subchapter describes the urban/city novel, which positions itself in the middle between a thematic category in literary criticism and a genre or a sub-genre in literary fiction (Alter, Lehan, Eeckhout, Keunen). The connections are highlighted between this literary genre and the city history as well as the emergence of the phenomenon of the city. The changes in the city representation strategies in the novels starting from the 19th century until today are presented: from the novel as a document of urban environment in the historiographical modes of realism to postmodern works that construct the city as a textual world of simulacra. The third sub-chapter describes the sociological concept “the narrative as a socially symbolic act”. It presents Jameson’s proposal to treat aesthetical or narrative forms as ideological acts with the function of inventing imaginary “solutions” to unsolvable social contradictions. The fourth sub-chapter moves on to the description of narratological concepts: Ryans’ division of the narrative space into five categories (spatial frames, setting, story space, narrative (or story) world, narrative universe), the notion of description being related to the ideological collection of models whose purpose is to maintain the historical social space (Lotman, Ronen, Bridgeman). Focalization is another important concept in the dissertation. Focalization is the “passing” of narrative information through the filter of perspective (Jahn). This action is always charged with cognitive, emotional, and ideological elements (Rimmon-Kenan). The principles of literary cartography (Huggan), that draw focus to mental maps’ functions in the narrative are also briefly introduced. Another sub-chapter underlines the difference between a space and a place: a place is a space with an assigned meaning and value (Ryan). A sense of place is related to the concept of *genius loci* – the spirit of a place (Ryan) and to the concept of mummification (Bazin), which helps explain the

functions of representing no longer existent locations in art. Afterwards, the connection between a place and a (narrative) text, conceptualized by Ryan and Smethurst, is presented: just like a text, a place is never a “complete” construction, it connects the past with the future; furthermore, both the experience of a place and the reading of a text are subjective, cultural, and historical actions. The fifth sub-chapter describes Bakhtin’s concept of a chronotope: the inseparable ties between the relations of time and space that are expressed artistically in literature and essentially shape the narratives. Smethurst proposal to understand the postmodern chronotope as an idea, an optic and *Weltanschauung* (a worldview) is presented. It marks the sensory shift from mostly temporal and historical imagination, which (in)formed modernism, towards a more geographical, topological and spatial imagination, which has shaped many aspects of postmodernism. This is followed by the description of Foucault’s concept of heterotopia: it combines many different times and spaces; it is simultaneously a real and a mythical *contra* place. The final sub-chapter of the theoretical and methodological part describes the concept of image (Bal, Williams), which is significant in the analysis of city representation.

In the second part of the paper, “**Representing Strategies of Kaunas City**”, city representation strategies are analysed separately in the selected novels. After the analysis, it is aimed to enlighten the novels as socially symbolic acts and to explain possible functions and meanings of the represented city in a wider sociocultural context. The logic of analysis structure is primarily based on the concept of postmodern chronotope, which marks the shift from a temporal and historical imagination towards a geographical and spatial imagination. This shift is also evident when evaluating works from a genre perspective: starting from the mainstream novels by Fomina and Zingeris, and then moving on to the postmodern texts by Kunčinas, Beresnevičius, and Kunčius. Short discussion of additional contextual literary texts which echoes ideas of the main novels complements the analysis. Each chapter begins with the short introduction of the writer and the plot of their novels and ends with short summary of the analysis.

The first chapter of the paper, “**Romantization of the City: the Echoes of Kaunas Legends in Literature**” explores the semantic tools that were used to construct Kaunas of the early 21st century in the young author’s novel *Yesterday We Were on the Island*. The analysis begins with the discussion of the spatial metaphor of “an island”, which is repeated at different levels of the text. Afterwards, the focus is centred on the representation of several specific places in the city that are metonymic signifiers of Kaunas narrative world: the flat rented by the characters in the house named “The Tower of King Mindaugas’ Mind”, the bookstore in the basement of a mall where the protagonist Ūla works, and the quay block with the incomplete buildings and the ruins of old houses, where the character likes to wander. An attempt is made to highlight the echoes of Benjamin’s conception of the city in the novel: Ūla is a female stroller (*flâneuse* in French), experiencing the city, fascinated by its ruins, where history

has physically merged into the setting. Later, the work concentrates on the functions and meanings of the metaphor of “a city with a double bottom”, which not only constructs the heterotypical space of Kaunas, as well as reconciles irreconcilable worlds and discourses, but also refers to several previous literary texts that play with the forgotten signifiers of Kaunas legends and stories: The short story “Abraomas Mapu” (1937) by Eliezer Heiman, the tale “Doctor Kripštukas in the Hell” (1948) by Julius Kaupas, the novel *The White Shroud* (1958) by Antanas Škėma, the article “A Short Guide to Poetic Kaunas” (1995) by Kęstutis Navakas and the poems “Prologue. The Way Sun Shines in Johns’ Sauna” and “Together with the Sun. For Gintaras Patackas” from book *That’s Where the Dog Lies Buried. The Epos of Kaunas* (2012) by Gintaras Patackas. Thus the analysis continues with the discussion of these texts in an attempt to reveal them as an alternative to the stereotypical legends of the 20th century Kaunas as “the temporary capital” and “the most Lithuanian city” that have been prevalent in today’s cultural discourse.

The second chapter of the paper, “**The Personification and the Mechanization of the City in the Novels by Markas Zingeris**”, focuses on two city conceptions proposed in the works by the Lithuanian-Jewish writer and tries to underline the image of a heterogeneous, multinational, and multicultural Kaunas. The first sub-chapter analyses the novel *Playing Duo*, which creates a strong connection between the space of Kaunas and stories, as well as history, of Jews. Based on Nelles (2008), two interconnected narratives are discussed: the framing narrative (the actual world of the main character, the history professor Erazmas at the start of the second independence of Lithuania in Kaunas) and the embedded narrative – indirectly presented love story of the German Jewish, composer Ervinas Gastas and Jewish-origin Lithuanian pianist Lilė, which ended tragically during the Second World War in Kaunas). The attention is paid to two places that signify Kaunas metonymically: the hill in the block Žaliakalnis and the Ramybės Park, the city’s cemetery. Analysis is conducted on how the Kaunas personification strategy is constructed in the novel and what its functions are (the connections between the history of the imagined (city, country) and the people’s stories).

The second sub-chapter analyses the opposite strategy of the mechanization of the city in novel *Round the Fountain, or the Little Paris*. Most of the attention is aimed at the image of the fountain, which is a metonymic signifier of Kaunas. It is explored how the fountain functions at different levels of narrative. An effort is made to unveil the constructed parallels between 1) the fountain as the symbol of beginning and life and Kaunas as the symbol of the beginning of the independent Lithuanian state in the 20th century, 2) the fountain as the symbol of transience and Kaunas as the temporary capital of Lithuania. Thus the fountain becomes important signifier of temporality in the novel. The analysis of the representation of this city metonymy is complemented by a brief comparison with two Lithuanian literary texts that also portray a city (Kaunas) and a

fountain; poem “The Fountain” (1935) by Henrikas Radauskas and prose memoir “The Fountains” (1996) by Judita Vaičiūnaitė.

The third chapter of the paper, “**The City – the Stage for the Intersection of Feelings, Senses and Prohibitions. The Novels by Jurgis Kunčinas**” focuses on the narrative world of the Soviet era Kaunas, which is presented through different filters of the protagonist’s perspective and consciousness (the memories and dreams of a child from the province, an adult patient, and a drunk). In both Kunčinas’ novels, Kaunas is connected strongly to the personal, sensory, and emotional experiences of the protagonists, but these ties are signified in differing ways. In the first sub-chapter, the characteristics of Kaunas’ representation in the novel *Everyday to the War* are analysed. It is the first big city seen by the character coming from the province and the setting of his first unfulfilled adolescent love. The exceptional strategy of depicting the city through sensory connection is discussed. The relation between this positively perceived city and the people the character loves or has fallen in love with (the grandma and the city’s local girl Undinė) is being discussed. The scenes where he interacts with Undinė (a toilet in the flat, the Ažuolynas Park) are analysed. The meaning of the signifier of water, which relates to the characteristics of a girl (name Undinė also means a “mermaid”) and of the city, as well as with the old legends of underground Kaunas, is emphasised.

The second sub-chapter analyses Kunčinas’ novel *Tūla* and aims to demonstrate the significance of the represented Second city, from which the protagonist’s lover Tūla hails. Even though the entire work does not mention the word “Kaunas”, the presented world of the Second city is treated as a possible signifier of this factual city. The Second city is important to the plot (here the lovers part) and to the narrative discourse. Notably, this city is mostly depicted negatively (the wandering protagonist does not accept the traditionalist world of the Second city; he is an outsider here). Analysis of the strategies of location and character naming with the goal of uncovering and explaining the parallels between the lover Tūla and the Second city is conducted based on the works by Margolin (2008) and Alderman (2008). The name Tūla can also be an appellative word, and Kaunas, as opposed to the other two important Lithuanian cities Vilnius and Klaipėda, is the only one to not be given its true name, it is referred to with a numeral. A question is raised why the work erases the names of these two specific signifiers. Finally, the analysis of the depiction of a tragic love story related to Kaunas in this novel is complemented with its brief comparison to a book written by Alfonsas Bieliauskas during the Soviet period, *A Novel/Romance of Kaunas* (1973).

The fourth chapter of the paper, “**The Islands Slipping through the Fingers: Mummification of Kaunas in the Novel *Parousia***”, is dedicated to the work which explores the possible versions of Lithuanian history and ontological issues in the most radical manner of all the novels analysed in the dissertation. The constructed narrative world of Kaunas is analysed by taking into consideration the postmodern (or anti-

utopian, transgressive, and apocalyptic) narrative strategies. The initial focus is on the city mapping strategies and possible meanings of three spatial segments of the city (portrayed “here and now”): 1) the History Museum (Vytautas Magnus Military Museum), where the protagonist, Egyptologist Azas, works, 2) Tulpė café, where he spends time, and 3) the cemetery near Kaunas, where the character buries his lover – she gives birth to their son Medūziukas in the grave, and he finally destroys the entire world. The representation of Tulpė café is briefly compared to the café described in the novel *The White Shroud* (1958) by Antanas Škėma. The further analysis focus on the city’s district Žaliakalnis (and its metonymies a hydrant, a flask, a bottle), which is mostly depicted indirectly, while Azas looks in the mirror. The emphasis is on the connections of the represented city with the independent Lithuania, Lithuanianess, and the origin of Lithuanians. It is examined how the spatial metaphor of the island (and objects that are semantically related to it: an islet, cemetery, arena, sanctuary, enclosure), which signifies the city in the novel, functions. In order to uncover the strategy of the city mummification, a question is raised what meanings are created by the interacting signifiers of the island, Kaunas, Lithuania, and a mummy in the novel.

The fifth chapter of the paper, “**Stimulating Images of Carnavalesque City: Dervish from Kaunas**” first draws attention to the strong signs of cartography in the novel (the cover uses an actual map of today’s Kaunas). The characteristics of perception are discussed: Mečislovas’ memories intertwine several perceptions (of an adult, a mad, hallucinating “statesman” who reminisces “today”, and the child, the intoxicated youngster who has been recruited by the KGB and by the dervishes “then”). Afterwards, a parallel is drawn between the characterizations of the protagonist Mečislovas and depicted Kaunas. The attention is paid to the ironic tone and the grotesque, carnivalesque manner of city depiction. In further analysis, the novel is briefly compared to another Kunčius’ novel *Lithuanian in Vilnius* (2011) – both of which were published in one book *Two-Faced Novel* (2015). The titles of these three books, which draw focus to people and locations and disrupt the image of homogenous Kaunas, are discussed. Then the analysis proceeds to the apocalyptic imagination (apocalyptic eschatology), which has also been noted as another evident strategy of Kaunas representation in the novel. Based on Collins’ perspective on apocalypse as a means of revolution (1998), it is explored what its functions and expressions are in the novel. The significance and functions of apocalyptic rhetoric, which describes the city, is studied (references include the letters by Romantic poet Mickevičius, where he addresses Kaunas as an angel of the ground, the characterization of the dervishes-demons, the apocalyptic scenarios of Kaunas imagined by the protagonist, the striking image of a burning city in the final scene of the novel, etc.).

CONCLUSIONS. The thesis reveals the strategies of representing city in contemporary Lithuanian prose – in seven novels by Fomina, Zingeris, Kunčinas, Beresnevičius and Kunčius, in which the city of Kaunas is a significant element of

narrative world. City representation was studied invoking the concepts travelling through the works of urban studies and literary studies of the city, post-classical narratology, cultural analysis, works invoking sociological perspective to literature and other culturological works: urban/city novel, a novel – seismograph of modern urban experiences, narrative – a socially symbolic act, narrative space, focalization, postmodern chronotope, heterotopia, “imago”, mummification, *genius loci*, place, etc. In many cases, the choice of research resources “in advance” directly or indirectly echoed the content of these concepts by suggesting them as keys of their own analysis.

A dialogue between theoretical concepts and literary texts was productive. The analysis shows that the works of Fomina, Zingeris, Kunčinas, Beresnevičius and Kunčius are distinguished for the features of a modern city novel. The city experiences of certain communities and social groups (20th century Jews, Soviet and post-Soviet bohemia, the beginning of the second Lithuanian Independence Society, post-Soviet youth, etc.), people of different ages, sexes and ethnic backgrounds (a child, a youngster from the province, a man from a city, a girl from a city, Lithuanian, Jew, etc.) are aesthetically explored there. Thus, the novels, which were selected for the analysis, can be considered as the seismographs of modern urban experiences. Focus on different voices and sights of authors and characters, in other words, focus on a perspective filter of their consciousness, which is called “focalization” by narratologists, helped to decode a “secret discourse of the city” in literature.

Combination of the analysis results of selected novels helps to describe the similarities and differences of the strategies of city representation in contemporary Lithuanian literature.

The research shows that a city is a privileged topic in the discussions and imagination of the characters. A city is in intimate relationship with the consciousness of the characters and their imaginary (mental, emotional, sensual) world. It has been noticed that Kaunas in the novels of men authors is mainly represented indirectly through the memories, dreams and hallucinations of the main character as a man (a child, a young person), a drunk or a sick person, and also through embedded stories of other characters, the descriptions of photos and pictures. Thus the limits of space and time of the “real” and imaginary world for the narrative are mixed. Although the protagonist of Fomina novel sees the city’s narrative a “here and now”, what she sees becomes a portal to other discourses, stories and the past. All of these filters of the city are unreliable in certain sense. Such “focusing” of a city can be considered as a means to emphasize memory and the need of characters to remember, animate and preserve what does not exist anymore. Indeed, most of the space in the novels of contemporary literature is devoted to the representations of the past and the Soviet period in Kaunas (probably only the novel *Tūla* was written in the Soviet times, but published after the Independence). Perhaps the attention of writers for this particular period means that they are trying to fill certain gaps in Lithuanian literature (Kunčius mentioned this aim in one

of his interviews). The mapping of Soviet time is signaled by abundant descriptions of actual cafes (*Kaukas, Kibiras, Tulpė, Rambynas, Akimirka, Orbita, Vakaras* or *Versalis, Pasaka*), which do not exist in nowadays Kaunas. The attention to these places full of cultural meanings become the expression of its mummification and commemoration. Speaking about the functions of cafes, such strategy can be interpreted as the attempt of a postmodern subject to establish and maintain communal relationship, which is not frequent in the present world full of chaos. It is interesting that a café as a city space is not represented only in the novel by Fomina – here the habits of the youth repeat usual model of parents' life in the Soviet times (communication in the kitchen).

Certain spaces of Kaunas (streets, stations, buses, trolleybuses, taxis, etc.) are used in the novels to highlight a constant movement, travelling and wandering of characters – and moving is a feature of a city person. There are many characters in the novels – the reader feels like a person walking down the street who meets many different passers-by. And such walking in the city is a walk of one person. City dynamism is also constructed by closed areas (a zoo, a hospital, the police department, a ghetto) which are opposing to open spaces (parks, squares). The intersection of vertical and horizontal in the depicted Kaunas world is noticed. The bottom of the city (everything below the ground – cemeteries, a grave) is highlighted. However, the characters often (directly or indirectly) are “risen up” and observe the city's panorama from above (city district Žaliakalnis, a hill, a funicular and the stairs, a block of flats named The Tower of King Mindaugas' Mind, A Christ's Resurrection Church, a stream of a fountain or hydrant). Such a (self)rise of characters can be explained as a way to distance from real (often collapsing) world of the city in which they live (moreover, more attention in the novels is paid to the internal, not to the external world of characters).

It has been noticed that naming strategies are highlighted in almost all the novels. The titles of the works are allegorical and have multiple meanings, they confirm and supplement the ideas, which are explored in the works: manifestation of islands (*Yesterday We Were on the Island*), a “conversation” between the cities of two periods (*Playing Duo*), a parallel between Kaunas and Paris, the significance of the fountain (*Round the Fountain, or the Little Paris*), abolition of a stereotypical approach towards Kaunas in (*Dervish from Kaunas, Lithuanian in Vilnius* and *Two-Faced Novel*), a parallel between Parousia – the second coming of Christ, Kaunas – the second (as temporary) capital of Lithuania and the second Lithuanian Independence (the resurrection of the nation) (*Parousia*). Abundance and renaming of the city itself, its places, street names, also the namelessness of the characters or unusual names are bright in the novels.

Aestheticization and metaphorization of the city (and urban experiences) is Kaunas representation strategy that unites the novels and can be interpreted as an instrument used by the characters to deal with postmodern chaos of the present.

However, the forms and intensity of city aestheticization vary in the works. A strategy of Kaunas romantization is obvious in Fomina's novel. The city there is seen, experienced and presented to the reader through the eyes of a young woman. It seems that Ūla "puts on the glasses" of a philosopher Benjamin or surrealists, which turn ugly objects of the city (relicts of the abandoned building, blocks of concrete of unfinished building, a bumpy street) into mysterious witnesses of its story or into an attractive miracle which inspires imagination. In this novel, a strong metaphor of Kaunas as "a city with a double bottom" not only constructs a heterotopic space of Kaunas, but also becomes a means for completely different cultural discourses to fight and to make peace. Those discourses are based on the narratives of ancient and present Kaunas. Kaunas is similarly perceived and experienced by the characters of Zingeris novels. The texts of this writer offer the images of the city, semantically related to idealization, the longing of what has already passed by and what is temporary, etc. (a metaphor of a city-mother, a city-a bride left by the altar, a city-adolescent friend, a city-ship sunken in mist, metonymy of the city fountain). The aforementioned dominants of Zingeris novels show two strategies of Kaunas representation, which are mutually interconnected and fighting at the same time – city personification and mechanization. The origin of protagonists of beloved ones (both of them are from Kaunas) is emphasized in the novels by Kunčinas. Yet, the city itself does not have the same connotations in the works. In the novel *Everyday to the War* the experience of the city as a phenomenon that excite feelings and senses is bright. In addition, the signifiers related to water are used to represent both Kaunas and the beloved girl. Meanwhile, the novel *Tiła* reveals a strategy of elimination of names, i.e. elimination of the name of the beloved woman ("tūla" might be used as an appellative word) and her patrimony – the Second city (Kaunas), where characters separate and which is foreign to protagonist.

The association of represented Kaunas with the beloved women and family members of the protagonists is visible not only in the novels by Kunčinas, but also in the novels by Zingeris and Beresnevičius. Here Kaunas of different times becomes an important place where dreams do not come true or love ends, where a child, which is eventually destroys the entire world, is born, where a family drama occurs. A family union occurs only in the post-modern novel of Beresnevičius, depicting a weird, unusual world. Moreover, the act of (re)burial a beloved woman, who is associated with Kaunas, is repeated (*Tiła*, *Playing Duo* and *Parousia*). Love for a human being (grandmother, grandfather, girl, woman, mother, son, family) and love for Lithuania is emphasized in the novels discussed.

The strategy of city mummification in Beresnevičius' novel is constructed by strong metaphors of islands (isles, cemeteries, arenas, inclusions) and mummies, which offer parallels between Lithuania, Lithuanianness and Kaunas as a vault of Lithuania. In this way, the author emphasizes the relationship between the city and identity. City carnivalization strategies are obvious in Kunčius novel, which is full of irony, parody,

grotesque and allegorical elements. Apocalypse in the novel is used as a hyperbolizing force that strengthens the relationship between the protagonist and Kaunas as well as a means of social criticism. Almost absence of romanticism (of Kaunas) is one more feature of city representation, which distinguishes the novels of these two writers in the context of others. Here any effort to idealize the city is immediately silenced by using apocalyptic images and symbols (intertexts of romantic poets Mickevičius and Maironis, which are contrasted with repeated domestic discourses, rebellion, massacre scenes).

A repeated aestheticization of the city is especially bound to the paradigm of romanticism. The city in the novels is often associated with the fall and unfulfilled dreams of the characters: a sudden collapse of the Soviet world in Lithuania; the great world cities London and Paris, which do not justify the expectations of the characters; unexpected news about the true origin of oneself; unhappy love stories and finally – a directly depicted apocalypse of the city, the foundations for which are laid by the same characters. It can be noted that the apocalyptic rhetoric penetrates not only through the analysed novels representing Kaunas, but also in general through various literary and cultural Kaunas discourses. A rich metaphor of the city with a double bottom emphasised in the dissertation is associated with this rhetoric. This metaphor helped to catch intertextual relations with the partly forgotten stories about Kaunas, telling legends of the underground city. The echoes of these legends are enlighten by repetition of water signifiers in representing Kaunas as well (water flowing under the ground or falling from the ground; part of nature, running horizontally or vertically (river, coast, island, underwater springs, urination, rain, mermaid, whale), a human product (fountain, hydrant water, city water supply system, quay).

All of this enables to distinguish semantic dominants constructing literary space of Kaunas, which repeat themselves in the novels regardless of the period of the city or the discourse they would specify: bottom, underneath, hollow, valley, roots, buried dog, grave land, underground, paving and water mechanisms (sewerage, fountain and hydrant). Combination of these dominants constructs a controversial image of Kaunas, which is significantly marked by the ground signifier: Kaunas as unearthly, as located underground and as too earthly.

Such peculiarities of imagining Kaunas reveals themselves considering the meanings of the word “ground”, which is very important to the Lithuanian imagination: the planet, its surface, opposition to the vault of heaven; the base, the bottom, on which it is possible to come up, opposition to the top; ground floor, bottom (in water); arable, field, soil, ground; district, location, area; mother country, homeland, native land; the human world, the earthly life, its attributes, opposition to heaven (Eden) or underground (hell).

Kaunas is unearthly because it is buried, hidden, mysterious, invisible, fantastic, phantasmagorical, ghostly and magical. It is too earthly, because it is practical,

traditional, commercialized, technological, mechanic, rowdy, sporty. A significant discovery of the dissertation is that the analysed novels softens the stereotypes of Kaunas (“the most Lithuanian city”, “temporary capital”), which are dominating in cultural narrative. They reveal the metaphor of (un)earthy, invisible, lost Kaunas and the concept of a heterogeneous, multi-ethnic and multicultural city. Interestingly, the metaphor of a city which has disappeared without leaving a trace partly explains the place of Kaunas in Lithuanian literary criticism. Despite the fact that Kaunas is abundantly represented in literature, nevertheless, in criticism, this city is still almost invisible.

It is important to emphasize that a postmodern chronotope which is conceptualized by theorists can be seen in all the works. However, in some novels, only the traces of this chronotope are revealed, while in others it is a dominant paradigm. The novels of Fomina and Zingeris clearly show temporal and historical imagination, which is typical to modernism and is inscribed in the space of the represented city in one way or another. The shift towards geographical and spatial imagination where the worlds are broken down and reconstructed is much clearer in the novels of Kunčinas, Beresnevičius and Kunčius. The novels of these writers construct the urban world dominated by communication technologies, simulacra, sects, religions and other unreal communities. They stage the main issue of postmodernism, i.e. the loss of reality, and allegorically offer the ways to escape from it. Through the sociological approach, the answer to this question, which can be seen in all the novels, is likely to be as follows: in order for us to live further, we must not erase, but remember our past – remember things that has brought us here where we are. All works emphasize the history and the stories (of a human being, nation, city, country) which are preserved and embodied in urban space and in memories of characters. Memory as a significant cultural force in the texts is also emphasized by metaphorization strategies representing the city which have already been discussed (metaphor is an effective means of visualization).

Looking at the novels as socially symbolic acts, the city represented in them can be treated not only as a means of catching, commemoration of the past or mummification of extinct places, but also as a way for allegorical criticisms of the Soviet and post-Soviet mentality, system and the whole world we live in. The novels of Beresnevičius and Kunčius manifest this critique through strong images of apocalyptic, sick and beastly city, which is full of mythical creatures and the living dead. The criticism of another form, but directed towards the same Soviet mentality that ruins the present of the state, the city and the people, is evident in the novels of Zingeris and Fomina. The works of these writers use urban space as a means of highlighting the longing of the things we had, but which collapsed or the desire to escape from these ruins. Taking the manifestations of the links between Kaunas and Lithuania in the novels into consideration, it can be said that the depiction of a fallen city in the works is an allegory of a collapsing Lithuania. In addition, Kaunas is a part of fictional world in

all the texts analyzed. Any piece of literature is a part of our living world (including Kaunas). Thus, the analysis of Kaunas city representation strategies in the novels revealed not only the peculiarities of contemporary Lithuanian literature, but also the particularities of Kaunas and Kaunas residents, Lithuania and Lithuanian culture.

The thesis has revealed that the depiction of Kaunas in contemporary Lithuanian literature covers a very wide range of representations – a much wider and more complicated than literary critique has noticed so far. Such a variety of Kaunas representation strategies draws the conclusion that there is no canon of Kaunas in contemporary literature. Perhaps it would not be possible to say the same about the representation of Vilnius in literature, which in one way or another is related to the strong images of the capital created by Gavelis and Kunčinas and the destruction of those images.

A relatively short period of time and a small volume of texts representing the city have been analyzed. Numerous features how Kaunas is depicted in the contemporary literature remain in the ongoing discourse of literary Kaunas. Much more should be done in the study of Lithuanian literature of other periods; nevertheless, the dissertation shows that although the city's phenomenon in Lithuanian literature did not experience such development and transformations as in the west, its reading and interpretation through the concept of the city lead towards significant findings. The most significant probably would be this: city is an important component of literary, cultural and national Lithuanian imagination.

PUBLISHED SCIENTIFIC WORKS ON THE SUBJECT OF THE DISSERTATION

- 1) The Signs Of Lithuanian Identity In The Novels by Lithuanian Migrant Writers: K. Barėnas' *Twenty-One Veronica* And A. Fomina's *Yesterday We Were on the Island*. *Czeslaw Milosz's Readings 6. "Native Europe": Space. Thought. Word*. Vytautas Magnus University, 2013, 88–97.
- 2) The Chronotope of City of Love: The Image of Kaunas in Lithuanian Culture. *Respectus Philologicus* No. 28 (33). Vilnius University Kaunas Faculty of Humanities, 2015, 41–51.
- 3) "Invisible Cities" in the Discourse by Lithuanian Literature Gatekeepers. *Literatūra: mokslo darbai*. Nr. 57 (1). Vilniaus universitetas, 2015, 7–21.

PAPERS PRESENTED IN CONFERENCES ON THE SUBJECT OF THE DISSERTATION

- 1) The Signs Of Lithuanian Identity In The Novels by Lithuanian Migrant Writers: K. Barėnas' *Twenty-One Veronica* And A. Fomina's *Yesterday We Were on the Island*. Scientific video conference of the Department of Philology of Moscow University "Baltic Languages, Literature and History in Contemporary World". 2013 November 7–9th.
- 2) The Image of Kaunas as a City of Love in Literary and Non-literary Narratives. Interdisciplinary conference of the Department of Lithuanian Literature of Vytautas Magnus University "The Phenomenon of the Second City: Theory, History, and Narratives". Kaunas, 2013 November 22nd.
- 3) City Image in Literary Narrative: Prose by Markas Zingeris. Scientific video conference of the Department of Philology of Moscow University "21st International Conference of Students, Master Students and Young Researchers of Lomonosov". 2014 April 9th.
- 4) Perception of Place in the Memoirs *In the Mirror of Childhood* by Judita Vaičiūnaitė. Scientific conference of Vilnius university, Vytautas Magnus University and The Constantine of Preslav University of Shumen "Genius Loci – Personality and Creation as Image of the Space". Vilnius, 2014 May 8th.
- 5) Visual Narrativity in the Memoirs *In the Mirror of Childhood* by Judita Vaičiūnaitė. Interdisciplinary conference of the Department of Lithuanian Literature of Vytautas Magnus University "Narratological Readings of Students 2014". Kaunas, 2014 May 19th.
- 6) Ethnic vs. Statehood in Lithuanian National Imagination of the City: The Dynamic Kaunas Imagery in the Novels by Bieliauskas, Kunčinas and Zingeris. International conference of The Institute of Lithuanian Literature and Folklore, Lithuanian University of Educational Sciences and the Association Of Lithuanian Comparative Literature "Imagology Profiles: The Dynamics Of National Imagery In Literature". Vilnius, 2015 February 6–7th.
- 7) Invisible City in "the Rural" Lithuanian Literature: Dominant Problems of Critical and Historical Literary Discourse. Conferency of the Centers of Lithuanian (Baltic) Studies "Lithuanian Literature and Contexts of Culture". Druskininkai, 2015 March 5–7th.
- 8) Apocalyptic City Narrative in *Dervish from Kaunas* by Herkus Kunčius. International Scientific Conference of Poznan Adam Mickevic University "Perspectives of Baltic Philology III. The Apocalypse and the Ends of the Worlds". Poland, 2016 June 16–17th.

- 9) Kaunas As The Beginning of 20th Century Lithuania: The Dynamic City Imagery in the Novels by Markas Zingeris. The Fourth Baltic Student Conference “Bridges in the Baltics”. Warsaw University, Poland, 2016 September 30th – October 1st.
- 10) City in Literature: Kaunas Representations in Lithuanian Prose (1993–2014). The Fifth Baltic Student Conference “Bridges in the Baltics”. Stockholm University, Sweden, 2017 October 6–7th.

TRAINEESHIP FOR COLLECTION OF DISSERTATION MATERIAL AND IMPROVEMENT OF KNOWLEDGE

- 1) Research visit at Ghent University, Ghent Urban Studies Team (GUST) center, consultations with interdisciplinary city researchers. Belgium, Ghent, October 2015.

CITY RESEARCH PROJECTS

- 1) City research project “The Bohemia of Laisvės Avenue: Places of Memory”, participant. VMU Gallery “101”, October – December 2013.
- 2) City research project “Cultural Places of Kaunas’ Memory”, participant. VMU Gallery 101, June 2014.

JUSTINA PETRULIONYTĖ

Justina Petrulionytė acquired the degree of Master of Philology at Vytautas Magnus University in 2013 and, during the same year, started doctoral studies organized jointly by Vytautas Magnus University in cooperation with Klaipėda University, Šiauliai University, and the Institute of Lithuanian Language. Since the beginning of her doctoral studies, Justina Petrulionytė has attended international and national scientific conferences, took part in the projects dedicated to the city research, published scientific and popular science articles, conducted and published interviews about city with Lithuanian writers and attended internship in the center of Ghent Urban Studies Team at Ghent University. During these years, Justina Petrulionytė read lectures about city in Lithuanian literature and also lead workshops of creative writing in Vytautas Magnus University. Justina Petrulionytė works at the project “Kaunas European Capital of Culture 2022”.

***

JUSTINA PETRULIONYTĖ

Justina Petrulionytė Vytauto Didžiojo universitete 2013 m. įgijo Filologijos magistro laipsnį ir tais pačiais metais įstojo į Vytauto Didžiojo universiteto kartu su Klaipėdos universitetu, Šiaulių universitetu bei Lietuvių kalbos institutu vykdomas doktorantūros studijas. Nuo doktorantūros studijų pradžios Justina Petrulionytė dalyvavo tarptautinėse ir nacionalinėse mokslinėse konferencijose, miesto tyrimų projektuose, išleido mokslo ir mokslo populiarinimo straipsnių, rengė ir publikavo interviu apie miestą su lietuvių rašytojais bei stažavosi Gento urbanistinių tyrimų grupės centre Gento universitete. Per šiuos metus Justina Petrulionytė skaitė paskaitas apie miestą lietuvių literatūroje ir vedė kūrybinio rašymo dirbtuves Vytauto Didžiojo unversitete. Dirba projekte „Kaunas Europos kultūros sostinė 2022“.

IVADAS. Miestas, šiandien tapęs neatsiejama mūsų asmeninio, socialinio ir nacionalinio būvio dalimi, susideda ne tik iš pastatų, gatvių, parkų ir gyventojų, bet ir iš jo reprezentacijų – istorijų, kurios apie jį pasakojamos kasdieniame gyvenime, literatūroje ir kituose menuose. Realybėje egzistuojančio miesto tapatinimas su mene pavaizduotu miestu yra gan dažnas reiškinys, kuris gali aptemdyti sudėtingą jų tarpusavio santykį. Kultūros teoretikas Jamesas Donaldas miesto įvaizdinimus vadina *įsivaizduotos aplinkos* reprezentacija (2011: 261) ir prideda, kad apskritai kultūroje miesto įsivaizdavimas neįmanomas be mitų, diskursų, simbolių, metaforų ir fantazijų filtrų, per kuriuos mes suteikiame reikšmę moderniam urbanistinio gyvenimo patyrimui (1992: 422). Jei sutiksime su literatūrologo Richardo Lehano mintimi, kad „skaityti“ miestą reiškia „skaityti urbanizuotą patį save, pažinti miestą iš vidaus“ (1998: 289), tuomet literatūros studijavimas pasitelkus miesto sąvoką taps ir priemone pažinti save.

Šio tyrimo **objektas** – miesto reprezentavimo strategijos šiuolaikinėje lietuvių prozoje. Žodžiai „reprezentuoti“, „reprezentavimas“, „reprezentacija“ arba jo atitikmenys lietuvių kalba „atvaizduoti“, „pavaizduoti“, „atvaizdavimas“ disertacijoje pirmiausia suprantami matematinė reikšmė: „vienos aibės kurio elemento parodymas kitoje aibėje“ (DLKŽ). Iš karybos pasiskolintas terminas „strategija“ dažnai vartojamas apibūdinti: a) autoriaus požiūrį į savo temą ir objektą, b) jų nagrinėjimo metodą ir techniką (Cuddon 2013: 682). Disertacijai paranki literatūrologės Vįjolės Višomirskytės knygoje (2004) išgryninta teksto strategijos samprata – strategija yra teksto forma ar struktūra, reikalinga turinio pateikimui organizuoti (Iser 1978: 87). Ji tekste panaudojama sąmoningai: „meno kūrinį galima laikyti sukurtu organizuoti ir komanduoti savo paties minčių ir įvaizdžių armijai ir taip ją organizuoti, kad pats paskirtum priešui tau patinkantį kovos laiką, vietą ir sąlygas“ (Burke 1994: 171). Be to, strategijos yra struktūros, kurios glūdi po paviršinėmis (naratyvinėmis, retorinėmis) teknikomis, ir duoda joms galimybę būti veiksmingomis (Iser 1978: 88). Tad analizuojant miesto reprezentavimo strategijas literatūroje pirmiausia gilinamasi, kokiomis priemonėmis ir teknikomis miestas kuriamas naratyve, koks jo vaidmuo vaizduojamame naratyviniame pasaulyje ir koks jo santykis su personažais. Tai padeda aiškintis ne tik miesto funkcijas ir galimas reikšmes literatūroje, bet ir miesto vaizdavimo strategijų efektus platesniame sociokultūriniame kontekste. Naratyvo analizei svarbūs ir pasakojamos istorijos⁶ (įvykiai, personažai), ir naratyvinio diskurso (semantinės kalbos figūros) elementai.

Susitelkti į konkretaus (tiesiogiai įvardinto), o ne apskritai miesto reprezentacijas literatūroje skatina kelios priežastys. Pirma, kiekvienas miestas turi specifinę, nuo jo

⁶ Disertacijoje naratyve pasakojama istorija (angl. *story*) skiriama nuo istorijos (angl. *history*) kaip praeities ar praeitį tiriančio mokslo.

neatsiejamą praeities istoriją, kuri papildo literatūros kūrinys pasakojamą istoriją. Antra, kultūrologai akcentuoja paraleles tarp (konkrečios) vietos ir (literatūrinio, naratyvinio) teksto: vieta „visada yra iš dalies subjektyvi, ir būtent literatūra, asmeniniai prisiminimai, mitai ir vietinės istorijos suteikia vietai jos tikrą charakterį išskeldamos jos daugialypių reikšmių, perskaitymų turtingumą“ (Smethurst 2000: 58). Tad konkretaus literatūroje pavaizduoto miesto studijavimas praplečia ne tik jo reikšmių skalę konkrečiame kūrinyje, bet ir apskritai kultūriniame naratyve, kuriame jis funkcionuoja.

Tyrinėti Kauno, o ne kito Lietuvos miesto vaizdinius ragina kelios priežastys.

Pirma, Kaunas buvo laikinoji Lietuvos sostinė itin svarbiu jaunos, nepriklausomos valstybės kūrimosi metu (1919–1940). Tačiau Kaunas taip pat yra ir mažas, antrasis miestas. Santykis tarp buvimo pagrindiniu ir antraeilium yra savitas reiškinys Kauno biografijoje. Todėl šio miesto tyrinėjimas gali suteikti daugiau nevienpusiškos medžiagos, kaip galimai būtų istorinių sostinių (Voros, Kernavės, Trakų ar Vilniaus) atveju. Sostinė yra labai įdomus reiškinys. Tačiau šiuolaikinėje teorijoje vis labiau domimasi mažumos diskursu, kultūrine skirtumo politika (postmodernizmo teoretiko Jeano-François Lyotardo mintis: „didieji pasakojimai“ turėtų užleisti vietą „mažiesiems (kukliesiems, lokalesiems) pasakojimams“ (2010).

Antra, lietuvių viešajame diskurse Kaunas turbūt labiausiai susijęs su lietuviškumu, mūsų kultūroje ryški Kauno kaip modernios Lietuvos valstybės lopšio, židinio samprata.

Trečia, Lietuvos urbanistinė kultūra radosi ir vystėsi tarpukario Kaune, kur 1922 m. įkurtas Lietuvos (nuo 1930 m. – Vytauto Didžiojo) universitetas ir institucionalizuota lietuvių literatūra. Tuometinis Kaunas tapo lietuvių literatūrinio gyvenimo centru, čia telkėsi pagrindinės leidyklos, veikė Spaudos fondas, buvo leidžiami literatūriniai laikraščiai, žurnalai, almanachai, knygos, žodynai ir kt. kultūrinė spauda. VDU Humanitarinių mokslų ir Teologijos fakultetuose dėstė vieni iškiliausių tarpukario lietuvių rašytojų: Vincas Krėvė, Vincas Mykolaitis–Putinas, Balys Sruoga, Maironis, Juozas Tumas–Vaižgantas, Juozapas Herbačiauskas, pradėta studijuoti lietuvių kalba bei literatūra. Universitete telkėsi sambūriai (teatras „Vilkolakis“, Lietuvos meno kūrėjų draugija, Lietuvių rašytojų draugija, Literatūros fondas), kultūrininkų namuose (Maironio, Vaižganto, Kazio Binkio, Sofijos Kymantaitės-Čiurlionienės ir kt.) ir Konrado kavinėje gyvavo literatūriniai salonai (Kuiziniene 2009: 86–91). Daugumos XX a. lietuvių literatūros pamatus stačiusių rašytojų pėdsakai – skulptūros, muziejais paversti namai, kuriuose jie gyveno, išlikę ir šiandiniame Kaune. Turbūt pirmasis bandymas modernizuoti lietuvių literatūrą – avangardistinis keturvėjininkų judėjimas – taip pat prasidėjo Kaune. Tai svarbu, nes, pasak literatūrologų, modernizmas, realizmas, natūralizmas ir simbolizmas skatino būdus, kuriais matomas ir patiriamas miestas (Ameel 2013: 35–37). Kaune spausdinti ne tik keturvėjininkų žurnalai, bet ir atskiri modernistiniai poezijos ir prozos kūrinių leidimai (Kazio Binkio, Antano Rimydžio, Juozo Tysliavos, Salio Šemerio, Juozo Žlabio-

Žengės, Teofilio Tilvyčio, Prano Morkūno ir kt. kūryba). Išvardinti procesai reikšmingi dėl to, kad komparatyvistai akcentuoja literatūros ir jos studijų svarbą nacionaliniam tapatumui: „literatūros institucionalizavimas sustiprino sostinės charakterį ir pavertė jį tautos simboliu“ (Cornis-Pope&Neubauer 2002: 16). Vadinasi, miestą galima vertinti kaip svarbų lietuvių nacionalinės vaizduotės komponentą. Be to, literatūros studijų institucionalizavimas centrinėje Rytų Europoje tapo dalimi neužrašytos, bet galingos nacionalinės „darbotvarkės“, o literatūra ir literatūros mokslininkai – nacionalinės sielos saugotojais (*ibid*: 11–12). Ir nors dažnai tokie projektai prasidėdavo provincijose, vėlesniuose etapuose jie buvo perkelti į sostines. Nacionalinės literatūrinės, kultūrinės atramos ir sklaidos taškas bei rašytojų, intelektualų susibūrimo vieta tarpukario Lietuvoje buvo būtent Kaunas.

Ketvirta, nemažai grožinių kūrinių konstruoja stiprias paraleles tarp Kauno, literatūros ir tautos. Ryšys tarp lietuviybės ir Kauno įrašytas pačioje lietuvių kultūros istorijoje, tačiau visa tai lig šiol beveik nepastebėta literatūros istorijoje ir kritikoje.

Ši disertacija siekia nušviesti unikalius Kauno miesto vaizdinius, kurių lokaciją būtų sunku pažymėti „tikrame“ žemėlapyje, tačiau be jų turbūt neįmanomas literatūrinis šio miesto žemėlapis. Šie vaizdiniai traktuojami ne tik kaip Kauno, bet apskritai kaip lietuvių literatūros, kultūros ir tapatumo ženklai, kurie ilgai buvo pritemdyti paralelės „lietuvis, lietuviybė – kaimas, gamta, miškas“. Donaldas mintis, išsakyta tyrime apie Londono reprezentacijas mene, paranki aiškinant šios disertacijos problemas: sudėtinga nubrėžti sąsajas tarp vietos, archyvų ir vaizduotės, ne tik atsekant šiuos saitus literatūrinėse konkrečiau miesto reprezentacijose, bet taip pat pastebint ir apibūdinant socialines, kultūrinės ir subjektyvias konkrečiau miesto literatūros bei jo vaizdinių funkcijas (2011: 262). Nepaisant to, mėginti tą daryti yra prasminga, nes, pasak Lehano, patys įtaigiausi miesto tekstualizavimo „konstruktai patvirtina mūsų realybės pojūčius, pagrindžia patyrimus ir pasiūlo darną susidūrus su chaosu“ (1998: 291).

Disertacijos **tyrimo šaltiniais** pasirinkti septyni po antrosios Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo pasirodę lietuvių rašytojų romanai, kuriuose miestas Kaunas yra svarbus vaizduojamo naratyvinio pasaulio elementas: Aleksandro Fominos *Mes vakar buvom saloje* (2011), Marko Zingerio *Grojimas dviese* (2002) ir *Aplink fontaną, arba Mažasis Paryžius* (1998), Jurgio Kunčino *Kasdien į karą* (2002) ir *Tūla* (1993), Gintaro Beresnevičiaus *Paruzija* (2005) ir Herkaus Kunčiaus *Dervišas ir Kauno* (2014). Romanai miesto reprezentavimo strategijoms tyrinėti pasirinkti remiantis literatūrologo Roberto Alterio siūlymu šį literatūros žanrą laikyti „modernios urbanistinės patirties seismografu“ (2005: xi). Plėtojant šią mintį, romanai koduotai užrašo urbanistines patirtis sukeliančių „požeminių smūgių“ ar „drebėjimų“ intensyvumą, o jų analizė padeda nustatyti, įvardinti, perskaityti ir dekoduoti šių seismografų rodmenis – pamatinių ideologijų susidūrimus ir interpretuoti bei paaiškinti jų intensyvumo skales.

Šiuolaikinės lietuvių literatūros romanai tyrimui pasirinkti dėl kelių priežasčių. Miestiečių Fominos, Zingerio, Kunčino, Beresnevičiaus ir Kunčiaus romanai konstruoja naujus miesto prieštaravimus ir siūlo šiandienos pasauliui aktualų – neišvengiamą, jaudinantį, trokštamą, įvairialypį personažų miestiečių santykį su miestu. Šių autorių kūrinių pasirinkimas selektyvus, jų analizė – siūlymas pasitelkiant juos diskutuoti apie miestą lietuvių literatūroje, o ne išsami istoriografinė studija. Be to, tai diskusija ir apie lietuvių literatūroje pasakojamą Kauno miesto istoriją. Tiriant miestą keliais pjūviais disertacijoje mėginama išryškinti Kauno reprezentacijų turtingumą bei daugiasluoksniškumą – tai, kas, mano manymu, lietuvių literatūrologijoje tyrinėta nepakankamai.

Disertacijai pasirinktų romanų autorius jungia tai, kad jie gimė amatininkų, mokytojų, intelektualų šeimose, augo, gyveno įvairiuose Lietuvos ir pasaulio miestuose. Savo kūriniuose jie konstruoja miestų naratyvus, tarp jų neretai – ir Kauno. Rašytojus skiria lytis (moteris ir vyrai), kilmė (miesto, kuriame gimta ir augta, atžvilgiu – kauniečiai Fomina, Zingeris, Beresnevičius, iš dalies – Kunčius ir ne kaunietis Kunčinas, tad skiriasi jų požiūrio taškas) ir tautybė (lietuviai ir žydų tautybės Zingeris). Disertacijoje manoma, kad šie faktoriai daro įtaką skirtingiems žvilgsniams į miestą ir miesto pasaulio variantams, pateikiamiems kūriniuose.

Šiame kontekste reikšmingas ir autorių vertinimas bei pripažinimas lietuvių literatūros lauke. Kunčinas ir Zingeris dažniausiai pristatomi kaip miestų (Vilniaus ir Kauno) rašytojai. Autoriai vyrai turi simbolinį kapitalą, jų kūriniai apdovanoti įvairiomis premijomis (tiesa, nevienodos reikšmės). Be to, romanų pagrindiniai veikėjai (ir pasakotojai, kuomet įmanoma identifikuoti) – vyrai. Tad analizuojami tekstai pateikia dominuojančią poziciją – jaunuolio, vyro žvilgsnį ir balsą apie miestą. Moters rašytojos Fominos romanai siūlo jaunos merginos mieste balsą ir požiūrio tašką. Tai gan mažai pastebėtas aspektas literatūroje (miestas ilgai suvoktas pirmiausia kaip vyrų erdvė, o moterys ignoruotos kaip lygiavertės miesto diskurso kūrėjos ir veikėjos (Lehan 1998; Parsons 2000, 2003 ir kt.).

Žanriniai pasirinktų romanų ypatumai skiriasi. Kunčino, Beresnevičiaus ir Kunčiaus kūriniai – aiškiai postmodernistiniai naratyvai arba transgresinės fikcijos, kuriuose pažeidžiami laiko ir erdvės dėsniai, maišomos naratyvui „tikro“ ir įsivaizduojamo pasaulio ribos. Zingerio ir Fominos romanuose nemažai „dominuojančios srovės“ elementų, nesunku atskirti naratyvo „čia ir dabar“ nuo „ten ir tada“. Tačiau Zingerio romanų įvykių chronologija nėra nuosekli, dažnai pagrindinis pasakojimas pertraukiamas kitų veikėjų pasakojimų ar prisiminimų, sapnų, o jų skaitomi archyviniai tekstai, laiškai, apžiūrimos nuotraukos, paveikslai tampa portalais į praeitį. Fominos romanai mažiausiai laužo laiko ir erdvės kategorijas.

Vis dėlto, šių septynių skirtingų romanų kuriami naratyviniai miesto pasauliai ir personažų ryšys su tais pasauliais yra panašus. Daugumos romanų pagrindinis veiksmas vyksta nuo maždaug trečiojo XX a. dešimtmečio iki pat šių dienų Lietuvos ir pasaulio

miestuose bei miesteliuose: Kaune, Vilniuje, Klaipėdoje ir keliuose mažesniuose, konkrečiai neįvardintuose Lietuvos miesteliuose, Sovietų Sąjungoje, Paryžiuje, Berlyne, Niujorke. Kaunas dažniausiai pateikiamas per pagrindinių veikėjų percepciją, jų akimis ir iš jų požiūrio taško. Kūriniuose akcentuojamas laikotarpis – sovietmetis ir jo padariniai šiandieniniame mieste. Visus kūrinius galima perskaityti alegoriškai, tačiau Kunčino, Beresnevičiaus ir Kunčiaus romanai ypač reikalauja tokio žvilgsnio. Šių rašytojų kūriniai sustiprinti parodijų, hiperbolių ir dažniausiai kalba „apie kažką kita“. Todėl juos reikia skaityti ir suprasti netiesiogiai, o interpretuojant visuomet pasitelkti kontekstą.

Papildomas disertacijos tyrimo šaltinis – 2015–2016 metais parengti klausimai dešimčiai skirtingos kartos lietuvių rašytojų: Gintarė Adomaitytė (g. 1957), Ilzė Butkutė (g. 1984), Daiva Čepauskaitė (g. 1967), Andrius Jakučiūnas (g. 1976), Donaldas Kajokas (g. 1953), Herkus Kunčius (g. 1965), Giedra Radvilavičiūtė (g. 1960), Jurga Tumasonytė (g. 1988), Violeta Šoblinskaitė-Aleksa (g. 1954) ir Markas Zingeris (g. 1947)⁷. Klausimai rengti ne tik siekiant diskutuoti apie miestą, bet ir išryškinti jo vaizdinius šiuolaikinių lietuvių rašytojų akimis. Visi prakalbinti rašytojai kilę iš miestų – o tai galbūt simptomiška. Dauguma jų reiškiasi ir kaip kritikai bei savo kūriniuose aktualizuoja miestus. Tyrime pasitelkiamas ir pokalbis su Fomina, rengtas rašant magistro darbą apie naratyvo erdvę ir vietą (Petrulionytė 2013).

Šios disertacijos **tikslas** – nustatyti, išanalizuoti ir paaiškinti Kauno miesto reprezentavimo strategijas pasirinktuose Fominos, Zingerio, Kunčino, Beresnevičiaus ir Kunčiaus romanuose. Tikslui pasiekti keliami tokie **uždaviniai**:

- 1) pristatyti teorines ir metodologines prieigas bei sąvokas, kurios būtų parankios studijuoti miesto reprezentavimo strategijas literatūroje;
- 2) „suvedus į dialogą“ pasirinktas teorines sąvokas ir literatūros šaltinius, iškelti svarstytinus miesto lietuvių literatūroje klausimus;
- 3) taikant postklasikinės naratologijos instrumentus išsiaiškinti reprezentuojamo Kauno reikšmę ir funkcijas romanų naratyvo ir tekstualumo lygmenyse;
- 4) identifikuoti, kieno akimis ir iš kokios perspektyvos Kaunas pateikiamas romanuose;
- 5) nustatyti, kokių faktinių (esamų ar dingusių) Kauno vietų aprašymai pasikartoja romanuose aiškinantis, kaip tie aprašymai koreliuoja su faktinio miesto žemėlapiu ir kokį vaidmenį atlieka analizuojamuose tekstuose;
- 6) sutelkus dėmesį į naratyvinio diskurso analizę identifikuoti ir išanalizuoti semantines kalbos priemones, pasitelkiamas kuriant literatūrinį Kauno vaizdinį bei interpretuoti miesto estetizavimo išraiškas romanuose;
- 7) palyginti Kauno reprezentavimo strategijų panašumus ir skirtumus romanuose išryškinant miesto vaizdinius, lig šiol nepastebėtus literatūrinėje kritikoje;

---

⁷ Šie interviu cituojant disertacijoje žymimi akronimu *RAM* ir konkretaus rašytojo pavarde.

8) žvelgiant į kūrinius kaip į socialiai simbolinius aktus identifikuoti ir interpretuoti socialines, kultūrinės bei subjektyvias miesto vaizdinių funkcijas lietuvių literatūroje;

9) susieti analizės rezultatus su platesniu sociokultūriniu kontekstu nušviečiant miesto reprezentavimo strategijų įvairovę ir reikšmę lietuvių literatūroje.

Disertacija siekia taikyti kultūros teoretikės ir kritikės Miekės Bal (2002; 2009) pasiūlytą kultūrinės analizės būdą „pasitelkiant sąvokas“. Teorinį ir metodologinį šio tyrimo karkasą sudaro sąvokos, atkeliaujančios iš urbanizmo ir miesto literatūroje studijų („miesto romanas“ (Lehan 1998; Eeckhout&Keunen 2010), „romanas – modernių urbanistinių patirčių seismografas“ (Alter 2005); erdvės ir vietos tyrimų, literatūros kartografijos bei kultūrologijos („postmodernus chronotopas“ (Smethurst 2000), kylantis iš „chronotopo“ (Bachtin 1975), „heterotopija“ (Foucault 1986), „mumifikacija“ (Bazin 1960), „vieta“ ir „vietos dvasia“ (lot. *genius loci*) (Ryan 2012; Smethurst 2000), „mentalinis žemėlapis“ (Huggan 1989) ir kt. Miesto reprezentavimo strategijos romanuose tiriamos taikant postklasikinės naratologijos įrankius: naratyvas arba pasakojimas, naratyvinė reprezentacija, naratyvo erdvė, deskripcija arba aprašymas, fokusuotė ir percepcija. Naratyvinio diskurso analizei svarbios semiotinės priegijos, padedančios susitelkti į kūrinių tekstualumo lygmenį bei atidengti metaforas, metonimijas ir kitas reikšmingas retorines figūras, kurios sudaro miesto – *įsivaizduotos aplinkos* – reprezentaciją, jo vaizdinius (lot. *imago*). Interpretuojant romanus pasitelkiamas sociologinis kultūros teoretiko Fredrico Jamesono požiūris, siūlantis kritinius literatūros skaitymus laikyti alegoriniu veiksniu, vedančiu į „naratyvo kaip socialiai simbolinio akto“ atidengimą (1981). Iš skirtingų teorinių, kultūrinių laukų atkeliaujančios sąvokos ir skirtingų autorių romanų pasirinkimas disertacijoje ragina pasitelkti ir komparatyvistinę žiūrą.

Šis tyrimas **inspiruotas** pastebėjimo, kad vėlyvuoju sovietmečiu Lietuvoje ir išeivijoje įtvirtintas oficialusis požiūris į lietuvių literatūrą ir lietuvių tapatumą pirmiausia kaip į „kaimišką“ arba „valstietišką“, „artojišką“, „žemdirbišką“, „agrarinę“, „gamtišką“ (Kubilius 2002; Daujotytė 2003; Kelertienė 2006b; Sprindytė 2011 ir kt.), nepaisant pasikeitusio pasaulio, kuriame gyvename dabar, vis dar labai galingas ir ne visai adekvatus. Be to, tuomet, kai literatūros istorijose kalbama apie miestus, dažniausiai pabrėžiama vieno – dabartinės sostinės Vilniaus reikšmė beveik neminint kitų Lietuvos miestų ir miestelių (Cornis-Pope&Neubauer 2006; Skeivys 2010 ir kt.). Toks literatūros vaizdinsys pasirodo problemiškas galvojant apie kultūros heterogeniškumą ir miestus, kurie buvo ir yra reikšmingi lietuvių literatūrai bei kultūrai.

Šie įtarimai tikrinti publikuotame straipsnyje (Petruilionytė 2015b)⁸, kuriame remiantis kultūros sociologų darbai (Bourdieu 2011; Milner 2006; Culler 2000 ir kt.)

---

⁸ „Nematomi miestai“ lietuvių literatūros „vartų sergėtojų“ diskurse“. Būtina paaiškinti, kad šis tyrimas buvo numatytas kaip viena svarbių disertacijos dalių. Tačiau po ilgų diskusijų su skirtingų sričių akademikais Lituanistikos katedroje VDU ir Gento urbanistinių tyrimų centre (GUST) mokslinės

analizuotas edukacinis lietuvių literatūros diskursas. Tokį pasirinkimą lėmė kelios priežastys: 1) pasak kultūros sociologų, švietimo sistema vaidina lemiamą vaidmenį visuotinai diegiant įteisintą meno bei literatūros vartojimo būdą, 2) šis diskursas akivaizdžiausiai demonstruoja literatūros kanono ir tradicijos karkasą, 3) mokykloje suformuotas literatūros vaizdinys tampa kliše, kuri daugelį žmonių lydi visą gyvenimą (po mokyklos baigimo literatūros kritika dažniausiai nebėra skaitoma). Atliktas tyrimas užginčija edukaciniame diskurse dominuojantį „kaimiškos“ lietuvių literatūros vaizdinį ir pagrindžia miesto literatūroje tyrinėjimo reikalingumą.

Pirma, dažniausiai į privalomą mokyklinę lietuvių kalbos ir literatūros programą bei *Lietuvių klasikinės literatūros antologiją* įtraukti autoriai pristatomi siejant juos su valstietija, žemdirbyste ir kaimo kultūra. Tačiau atlikus išsamią statistinę šių rašytojų kilmės ir gyvenamosios aplinkos analizę paaiškėjo, kad 39 procentai jų augo dvarininkų, amatininkų, raštininkų arba intelektualų šeimose, buvo miestiškos kilmės. Nors 61 procentas rašytojų ir kilo iš kaimo, tačiau daugiau nei pusė jų išėjo į gimnazijas, universitetus miestuose arba seminarijas, tapo kunigais (Petruilionytė 2015b: 13). Norėtusi klausti – kažin ar be atsitraukimo nuo kaimo kultūros, rašytojai būtų ją taip aprašę? Galbūt miestų jiems reikėjo tam, kad juose galėtų rašyti apie kaimą?⁹

Antra, pokalbiai su įvairių klasių lietuvių kalbos ir literatūros mokytojais parodė, kad „kaimiškos“ literatūros recepcija šiandieninėse mokyklose yra problemiška. Programiniai kūriniai mokiniams sunkiai suprantami, svetimi ir nuobodūs, stinga tolygumo tarp kaimą ir miestą vaizduojančių kūrinių skaičiaus, apie „miesto“ literatūrą kalbama per vėlai (*ibid*: 15).

Trečia, trumpa naujausio *Literatūros vadovėlio 12 klasei* (2012) (autoriai Irena Kanišauskaitė, Loretta Mačianskaitė, Dalia Satkauskytė ir kt.) apžvalga parodė, kad „kaimiško“ lietuvių kultūros modelio įtvirtinimui jame skiriama daugiau dėmesio nei miestų kultūrai. Be to, kai kurių modernistinių rašytojų kūriniai pristatomi neaktualizuojant miesto matmens (pavyzdžiui, Antano Škėmos). Straipsnyje parodoma, kad literatūros procesai vadovėlyje pristatomi ne problemiška, o chronologiškai kartojant frazes apie kaimo kultūros reikšmę literatūrai ir lietuvybei apskritai (Petruilionytė 2015b: 16). Sociologiniu požiūriu, tų pačių frazių kartojimas tampa priemone tvirtinti valstietišką, o ne kokį kitą lietuviškos kultūros vaizdinį. Kalbinė struktūra veikia sąmonės struktūrą – taip stiprinamas paradoksalus, palyginus su vakarų kultūra, ryšys tarp lietuvių rašto kultūros ir žemės darbų (*ibid*).

Ketvirtas svarbus argumentas – rašytojų nuomonė apie lietuvių literatūros, kaimo ir miesto santykį. Nemažai skirtingos kartos lietuvių rašytojų yra kritikavę tiek XX a.

---

stažuotės metu, teko priimti sudėtingą sprendimą ir disertacijoje apibūdinti tik esmines miesto literatūroje tyrimą suformavusias aplinkybes nepateikiant viso sociologinio tyrimo teksto. Diskusijose buvo pabrėžiamos problemos, kurias galėtų iškelti sociologinis tyrimas disertacijoje, skirtoje miesto reprezentavimo strategijoms literatūroje.

⁹ Istoriko Tomo Balkelio studija *Moderniosios Lietuvos kūrimas* (2012 [2011]) panašiai parodo, kad, nors lietuvių kultūra kilo iš kaimo, jos kūrimas ir stiprinimas prasidėjo miestuose, socialinėje ir kultūrinėje XIX a. pabaigos imperijos metropolijų aplinkoje – gimnazijose, seminarijose ir universitetuose.

literatūroje vyravusį senojo kaimo – prarasto rojaus idealizavimą, tiek literatūrinę kritiką, iškėlusią kaimo ar miško „stebuklą“ miesto atžvilgiu (Žlabys-Žengė 1939a, 1939b; Škėma 1958; Venclova 1970, 1977; Vaičiūnaitė 1983, 1990; Gavelis 1991, 2000; Martinaitis 2009 ir kt.). Ir šiuolaikiniai lietuvių rašytojai pabrėžia – miestus reflektuoti literatūroje svarbu todėl, kad miestai keičiasi, o aprašymų dėka galime vėl juos aplankyti: „literatūroje įvaizdinti miestai yra spalvinga miestų istorija, dažnai įdomesnė už sausą faktografiją todėl, kad literatūros miestuose visada gyvena žmonės. Literatūroje aprašyti miestai dažnai yra dar įdomesni ir įspūdingesni nei tikrovėje, nes juos įvaizdino rašytojo talentas, paremtas unikaliu, tik jam vienam būdingu matymu ir suvokimu. Ar tai neišvengiama? Gal ir neišvengiama. Tol, kol nepersikėlėme į kitas planetas“ (RAM: Čepauskaitė). Rašytojas Markas Zingeris į klausimą, kodėl svarbu ir ar apskritai svarbu miestus reflektuoti, įvaizdinti, apie juos kalbėti literatūroje, atsakė retoriškai, kiek ironizuodamas: „kodėl svarbu alsuoti?“ (RAM: Zingeris).

Reiktų pastebėti, kad „kaimiškas“ lietuvių literatūros vaizdinys stipriai paveiktas socioistorinių aplinkybių. Sovietmečiu kaimą aprašantys kūriniai buvo įtraukiami į kanoną, nes literatūra turėjo tautinio tapatumo sergėtojo ir formuotojo funkciją, o miestai iš dalies sieti su sovietine urbanizacija ir todėl lietuvių kultūroje įgijo nemažai neigiamų konotacijų. Tačiau tokį literatūros vaizdinį pirmiausia formuoja ir stiprina literatūros „vartų sergėtojų“ (taip literatūros reikšmę ir vertę kuriančiuosius siūlo vadinti sociologas Pierre'as Bourdieu) diskursas. „Vartų sergėtojai“ šiuo atveju – literatūrologai, kritikai, lietuvių literatūros ir kalbos programų bei vadovėlių sudarytojai, mokytojai – tie, kurie turi simbolinį kapitalą lietuvių literatūros lauke.

Mokyklose dominuojančio literatūros mokymo problemas, kuomet kūrinių pristatymai ir kritiniai perskaitymai apribojami vienu, bet ne kitų reikšmių bei vertybių išryškiniu padeda paaiškinti kultūros teoretiko Raymondo Williamso sąvoka „jausminė struktūra“. Jausminė struktūra – tai besikeičiančios perspektyvos, kurios paremtos tuo, ką pasirenkame nuslopinti arba atskleisti praeities skaitymuose (Williams 1977: 128–135). Teoretiko tvirtinimu, ši „kebli frazė ir mintis“ itin susijusi su kasdienybės patirtimi ir aktyviu formavimu (Williams 2011: 334–335). Williams'o idėja kreipia dėmesį į socialinę (kaimišką arba miestiešką) lietuvių literatūros kritikų kilmę ir patirtis – šie veiksniai daro įtaką kuriant ir tiriant literatūros lauką¹⁰. Miestų tyrimams reikšmingoje knygoje *The Country and the City* (1973) Williamsas analizuoja, kaip kaimo ir miesto vaizdiniai anglų literatūroje nuo XVI a. tapo centriniais simboliais konceptualizuojant socialinius ir ekonominius kapitalizmo pokyčius Anglijoje. Mokslininkas kalba apie simptominę, diagnostinę ir bendrąsias problemas atspindinčią anglų patirtį, susijusią su dviem dažnai priešinamais žodžiais „kaimas“ ir „miestas“, kurie turi galingas, istoriškai susiklosčiusias konotacijas. Pasak Williamso, anglų

---

¹⁰ Šiuo atveju, kaimiška literatūros kritiko kilmė gali daryti įtaką visai kitiems dalykams nei kaimiška rašytojo kilmė, nes literatūros lauke skiriasi šių dalyvių funkcijos. Kritikas yra „vartų sergėtojas“, o rašytojas – tas, kuriam vartai gali būti atidaryti arba ne.

požiūriai į kaimą ir agrarinio gyvenimo idėją išliko ypač stiprūs net ir po to, kai visuomenėje ėmė vyrėti urbanizmas (1973: 2). Tą rodo ir anglų literatūra, kuri kelis dešimtmečius po urbanizmo įsivyravimo taip pat išliko dominuojančiai agrarinė (*ibid*). Labai panašūs dalykai vyko daugiakalbėje, daugiakultūrinėje ir daugiatautėje Belgijoje XIX a. – flamandai olandiškai rašė apie kaimą norėdami atsiskirti nuo prancūzakalbių, tačiau jų literatūrinė kalba buvo labai moderni (Keunen 2015b; Vervliet 2000).

Pristatytas tyrimas signalizuoja panašias (nors dėl sovietmečio ir gerokai vėluojančias) kultūrinės slinkties nuo kaimo link miesto ir Lietuvoje. Vadinasi, Williamso teiginiai su tam tikromis išlygomis gali būti pritaikomi XXI a. lietuvių kultūros tyrimui. Šis teoretikas išskyrė tris kultūros fazes: liekamoji, vyraujanti ir kylanti, kurioms būdinga persidengti (1977: 121–127). Williamso teigimu, liekamoji fazė dažnai išlieka ilgai aktyvi netgi tuomet, kai ją suformavusios socialinės sąlygos pranyksta (*ibid*: 122). Atsižvelgiant į šias mintis, kaimiškosios lietuvių kultūros fazę šiandien galima įvardinti kaip liekamąją-vyraujančiąją, o miestiskąją – kaip kylančiąją. O tarp jų nuolat vyksta kova.

Temos iširtumas. Miesto sąvoka turi labai ilgą istoriją, tačiau įvairiapusis susidomėjimas šiuo fenomenu greičiausiai prasidėjo XIX a. pab. kartu su industrializacijos suklestėjimu. Urbanistinių formų tyrimas ilgai rūpėjo sociologams ir geografams, kurie XX a. pr. paklojo pamatą urbanistinei sociologijai Čikagos mokykloje (Čikagos universiteto sociologijos katedroje) – ten studijuota industrinių miestų demografija, planavimas ir socialiniai santykiai. Ankstyvųjų XX a. pr. miesto teoretikų ir sociologų (Georgas Simmelis, Ernestas W. Burgessas, Lewis Mumfordas, Siegfriedas Kracaueris, Louisas Wirthas, Maxas Weberis, Jane Jacobs ir kt.) darbuose brėžta paralelė tarp modernaus miesto ir modernybės. Labai dažnai miestas tyrinėtas pasitelkiant opozicijas kaimas (arba agrarinis) vs. miestas (arba urbanistinis). XX a. vid. po erdvinio posūkio humanitariniuose ir socialiniuose moksluose urbanizmo teorijos ir praktikos ėmė ginčyti priešingybėmis grįstą miesto tyrinėjimą akcentuodamos erdvės kaip analizės ir kritikos kategorijos svarbą (Lefebvre 1974; Foucault 1986; Soja 1996 ir kt.). Po 2000-ųjų suintensyvėjo nepastebėtų, mažų(jų), antrųjų Šiaurės Amerikos ir Europos miestų, kurie komplikuoja klasikinę urbanistinę teoriją, tyrinėjimas. Dauguma XX a. miestų analizių rėmėsi Londono, Paryžiaus ir Niujorko naratyvais (vakarų vaizduotėje įsigalėjusi samprata: Londonas yra XVIII a., Paryžius – XIX a., Niujorkas – XX a. pasaulio sostinės) (Keunen 2015a). Postkolonijinės, feministinės ir poststruktūralistinės prielaidos į miestą ėmė kritikuoti šį metropolijų diskursą, dažniausiai reprezentuotą iš baltaodžio, vidutinės klasės heteroseksualaus vyro autoriaus požiūriu taško, vadindami jį monopolizuojančiu, homogenišku, maskuojančiu ir ignoruojančiu skirtumams. Šiandien vis intensyviau ginčijama, kad, nors Londonas, Paryžius ir Niujorkas yra paradigminiai vakarų visuomenės sampratai, tai nereiškia, kad jie atstovauja sudėtingų urbanistinių modernybės sąlygų ir reprezentacijų visumą (Parsons 2003: 4) (daugiau Bridge&Watson 2000; Cornis-Pope&Neubauer 2002, 2006;

Bell&Jayne 2006; Hodos 2007, 2012; Ammel 2013; Eeckhout&Keunen 2010; Keunen 2015 ir kt.).

Kultūros teoriją ir filosofinius modernybės bei miesto apmąstymus vis dar inspiruoja kultūrologo ir filosofo Walterio Benjaminio *Arkady projektas* (pradėtas 1927 m.), kuris paklojo pamatą „pilnam šešėlių, tekstiniam“ XIX a. Paryžiui (Donald 1999: 42). Priešingai nei konvencionalus manymas, kad miestas nėra gražus (modernizmas vadintas bjaurumo kultu), Benjaminui miestas buvo susvajotas pasaulis, romantiškas ir fantasmagoriškas, svaiginantis, viliojantis ir gąsdinantis tuo pačiu metu: „daiktų pasaulio centre stūkso pats fantastiškiausias objektas – Paryžiaus miestas. Tačiau tik maištas visiškai atskleidžia siurrealistinį jo veidą (tuščios gatvės, kuriose sprendimą lemia švilpimas ir šūviai). Joks veidas nėra toks siurrealistiškas kaip tikrasis miesto veidas“ (2005: 66). Miesto apmąstymus Benjaminas rėmė ne tik savo patirtimis, bet ir literatūriniais Charleso Baudelaire'o, Arthuro Rimbaud, André Bretono, Louis Aragono tekstais (1999, 2005 ir kt.). Pasak Keuneno, šis filosofas miesto vaizdinius vadino modernaus žmogaus atsispjimo sudėtingam kapitalistiniam pasauliui strategija, o iracionalius, mitinius aplinkos afektus laikė esminiais urbanistinio gyvenimo būdai (2013: 62–64). Rašytojų modernistų Jameso Joyce'o, Virginios Woolf ar postmodernisto Italo Calvino miestų reprezentacijos ne vienam tyrinėtoji padeda ieškoti „miesto stebuklo“ literatūroje. Tą mėgina daryti ir ši disertacija – ieškoti miesto stebuklo lietuvių literatūroje, panašaus į tokį, kokį mene, pasak Benjaminio, atrado siurrealistai, ir tokio, koku taip sugebėjo žavėtis jis pats.

Urbanistinių studijų istorijoje viena pagrindinių disciplinų yra miesto romano studijos (Eeckhout&Keunen 2010). Miestų išivaizdavimus problemiška tyrinėjo daugybė užsienio literatūrologų ir kultūrologų. Pike'as (1981) analizuoja, kaip literatūroje reprezentuojami miestai reflektuoja urbanistinę kultūrą: XIX a. literatūrinis miestas išreiškė individo atsiskyrimą nuo bendruomenės, o XX a. – pačios bendruomenės sąvokos fragmentaciją. Donalds (1992, 1999, 2011) knygos ir straipsniai nušviečia būtinumą miestus pažinti ir juos tyrinėti per reprezentacijas, nes kitokie būdai mums galbūt neįmanomi. Labai įtakinga Lehano knyga *City in Literature* (1998) akcentuoja modernaus miesto iškilimą kaip Apšvietos konstrukta ir tiria būdus, kuriais miestas conceptualizuotas nuo jo pradžios iki šių dienų. Be to, Lehanas nubraižo kanonizuotos miesto literatūros raidos vakarų tradicijoje eskizą pažymėdamas slinktis nuo romantizmo iki pat aukštojo modernizmo tekstų bei postmodernios prozos. Alterio studija (2005) tvirtina modernių urbanistinių patirčių įtaką rašytojų Gustavo Flauberto, Charleso Dickenso, Andréjaus Belo, Franzo Kafkos, Woolf, ir Joyce'o romanų kalbos technikoms. Keuneno straipsniuose ir knygoje (1999, 2001, 2013, 2015a, su Verraest 2012) analizuojami modernaus ir postmodernaus miesto chronotopai, estetizuota ir romantizuota, antrojo miesto vaizdiniai literatūroje ir mene. Ammelo disertacija, skirta Helsinkio patirimams suomių prozoje (2013) tampa parankiu pavyzdžiu tyrinėjant mažo Europos miesto Kauno ir jį patiriančių žmonių įvaizdinimą literatūroje.

Vertėtų paminėti centrinės rytų Europos literatūrinių kultūrų istorijos II-ojo tomo dalį, kurioje turbūt pirmą kartą kultūros bei literatūros istorijos kontekste aktualizuojami Vilniaus, Tartu, Talino, Rygos, Gdansko, Varšuvos ir kt. miestai kaip hibridinės literatūrinės tapatybės ir daugiakultūrės produkcijos vietos (Cornis-Pope&Neubauer 2006). Knygoje publikuotame straipsnyje poetas ir literatūrologas Tomas Venclova išryškina miesto vaizdinių dinamiškumą ir prieštaringumą bei jų sąsajas su Lietuvos valstybe bei tauta (2006). Vis dėlto, nors urbanizacija tapo įprasta, akademinės vakarų diskusijos apie naują miesto literatūrą vis dar gan padrikos.

Tą patį galima pasakyti ir apie lietuvių literatūrologiją – sunku konceptualizuoti miestų tyrimų tendencijas, mat teorinio, kritinio ar praktinio lauko kol kas stokojava¹¹. Ypač trūksta studijų, paremtų vakarų teoretikų darbais. Neretai susitelkiama į vieno autoriaus (dažniausiai – Ričardo Gavelio, Česlovo Milošo, Jurgio Kunčino, Juditos Vaičiūnaitės,) ar vieno miesto (dažniausiai – Vilniaus) studijavimą (Kelertienė 2006a; Kvietkauskas 2007; Samalavičius 2007; Čerškutė 2008 ir kt.). Kiti reikšmingi literatūriniai lietuvių miesto tyrimai: sociologinis požiūris į tarpukario miesto romanus (Račiūnaitė 1999, 2003), miesto įvaizdžių prozoje bei dramaturgijoje analizės (Davoliūtė 2002; Martišiūtė 2006) bei studijos, skirtos ne tiek miesto fenomeno tyrimui, kiek literatūriniam avangardizmo (keturvėjininkų, trečiafrontininkų) judėjimams, susijusiems su miestu (Striogaitė 1998; Zürcher 1998; Keturakis 2003).

Kauno ir jo regiono ryšys su lietuvių literatūra bei lietuviškąja tapatybe aktualizuotas straipsnių rinkinyje *Literatūrinė Kauno regiono savimonė* (2011): apčiuopti mitologinio Kauno naratyvo ženklai XIX a. literatūroje (Buckley), fiksuotos semantinės atmintimi paremtų miesto užrašymų dominantės XX a. lietuvių poezijoje (Mykolaitytė), tyrinėtas pirmasis veikėjų susidūrimas su miestu įvairiu metu pasirodžiusiuose Kauno rašytojų kūrinuose vaikams (Gustaitienė), nušviesta Kauno erdvė kaip zona ar heterotopija lietuvių literatūroje (Višomirskytė), teoriškai tirti regioninės savivokos klausimai ir vietos, kraštovaizdžio bei tapatumo sąveikos XXI a. pr. Kauno literatūrinuose ir fotonaratyvuose (Mačaitytė-Kaselienė), aiškintasi, ar bioregioninė savimonė vienodai būdinga miesto (Kauno) ir miestelių, kaimų žmonėms (Žakevičienė). Nuoseklų šių mokslininkų domėjimasi miesto fenomenu rodo ir tarpdalykinė VDU Literatūros katedros konferencija „Antrojo miesto fenomenas: teorija, istorija ir pasakojimai“ (2013). Vilniaus ir Kauno vaizduosena aptarta

¹¹ Tačiau nemaža įvairaus žanro kultūrologinių, sociologinių, žurnalistinių ir kitokių tekstų, mokslo, meno projektų skirtų Lietuvos miestams: projektai „Literatūros geografija: tekstų teritorijos ir vaizduotės žemėlapiai“ (2011–2015) (VU), „Europos miesto tapatybė: centro ir periferijos sandūros“ (2008–2010) (LLTI), „Šiuolaikinės miesto kultūros tyrimai“ (VDU), „Atminties sapnai“ (2011), „Laisvės alėjos bohema: atminties vietos“ (2013), „Kauno kultūrinės atminties vietos“ (VDU galerija „101“), virtualus Kauno atminties archyvas www.atmintiesvietos.lt, „Rytų ir Vidurio Europos miestų kaita: architektūriniai, kultūriniai ir socialiniai aspektai“ (VU) – keturi seminarai (2008), tarptautinė konferencija (2008) ir interviu su Lietuvos architektais – viso to rezultatai pateikiami mokomojoje knygoje tokiu pačiu pavadinimu (2009), mokslo klasteris „Lietuvos miestų tarpdalykiniai tyrimai“ (VDU), žurnalas *Miesto IQ* (nuo 2010 m. – *IQ. The Economist*), knygos *Kitoks miestas* (2009), *Raktai į Lietuvos miestus* (2010), žurnalas *Užkalnio* (leidžiamas nuo 2016 m.) ir kt.

mokslinėje konferencijoje „Vilnius ir Kaunas lietuvių kultūroje (1918–1940): tapatumo raiška“ (2013) (LLTI). Į vieną iš stereotipizuotų Kauno kaip laikinai buvusios Lietuvos sostinės vaizdinių reprezentavimą literatūroje gilinasi Viktorija Šeina (2006, 2012, 2013, 2014), Nijolė Vaičiulėnaitė-Kašelionienė (2015). Kauno vaizdavimą tarpukario jidiš literatūroje ir jų tarpusavio sątais yra analizavusios Akvilė Girgoravičiūtė (2012) ir Goda Volbikaitė (2012, 2016).

Stiprios ir Kauno istorikų, architektų ir menotyrininkų mokyklos, kuriose įvairiais pjūviais nagrinėjamas Kauno identitetas (Egidijaus Aleksandravičiaus, Zigmanto Kiaupos, Jono Vaičėnio, Arvydo Pakštaliaus, Vaido Petrulio, Audrio Karaliaus, Nijolės Lukšionytės-Paužuolienės, Daivos Citvarienės, Rasos Žukienės ir kt. darbai). *Kauno istorijos metraštis* nuo 1998 m. pildo dėmesio Kauno istorijai spragas ir tęsia akademinę miesto tyrimų tradiciją.

Ši disertacija nauja ir aktuali keliais aspektais. Pirmiausia, taikytos Lietuvoje mažai žinomų literatūrologų, naratologų, kultūros ir urbanizmo studijų teoretikų (Alterio, Ameelo, Bal, Donaldo, Jamesono, Keuneno, Ryan, Smethursto) idėjos reikšmingai papildo lietuvių literatūros tyrimų lauką. Sukurtas miesto reprezentavimo strategijų tyrimo modelis galėtų nušviesti bet kurio miesto vaizdinius (galbūt ne tik literatūroje ir ne tik Lietuvos) bei galėtų būti pasitelkiamas tyrinėjant miestų reprezentavimo strategijas. Naujas ir komparatyvistinės analizės taikymas pasitelkiant miesto sąvoką tokiu būdu ligšiol neanalizuotiems romanams viename tyrime. Disertacija papildo kritines ir istorines lietuvių literatūros studijas, kuriose miestas (priešingai nei kaimas ar gamta, miškas) kaip kultūrinis artefaktas ir literatūrinių vaizdinių generatorius sulaukė santykinai mažai dėmesio. Romanuose išryškėjusi paralelė tarp miesto ir lietuviybės siūlo alternatyvą įsigalėjusiam mąstymui apie išskirtinai „kaimišką“ („valstietišką“, „agrarinę“) lietuvių ir lietuvių literatūros tapatybę. Be to, tyrimas nušviečia Kauno reikšmę lietuvių literatūroje ir kultūroje. Atskleista literatūrinių Kauno reprezentavimo strategijų įvairovė pritildo kultūroje gyvuojanti stereotipinį mąstymą apie Kauną kaip pirmiausia „laikinąją sostinę“ ar „lietuviškiausią miestą“. Tarptautiniame kontekste disertacija siūlo dar vieną pasakojimą apie mažuosius, antruosius, periferinius miestus ir jų svarbą mums (juk mažuosiuose miestuose gyvena dauguma pasaulio miestiečių).

Disertacijos struktūra. Darbą sudaro įvadas, dvi į smulkesnius skyrius ir poskyrius dalijamas tyrimo dalys, išvados bei keturi priedai. Pirmojoje teorinėje-metodologinėje dalyje pristatomas Bal siūlomas kultūrinės analizės būdas ir išskleidžiamos pagrindinės teorinės sąvokos bei prieigos. Antrojoje dėstyto dalyje atskirai analizuojamos miesto reprezentavimo strategijos pasirinktuose romanuose. Išanalizuotus romanus mėginama atidengti kaip socialiai simbolinius aktus ir paaiškinti galimas juose reprezentuoto miesto funkcijas bei reikšmes platesniame sociokultūriniame kontekste. Romanų analizės išdėstyto logika remiama postmodernaus chronotopo sąvoka, žyminčia slinktis nuo laiko ir istorinės vaizduotės

link geografinės ir erdvinės vaizduotės. Ši slinktis matyti ir vertinant kūrinis iš žanro perspektyvos – pradedama Fominos ir Zingerio „dominuojančios srovės“ romanų analize, tuomet pereinama link postmodernių Kunčino, Beresnevičiaus bei Kunčiaus tekstų. Pagrindinių šaltinių analizė papildoma kontekstinių šaltinių, kurie vienaip ar kitaip ataidi romanuose gvildenamas idėjas, aptarimu. Kiekvieno skyriaus pradžioje pateikiamas trumpas rašytojų ir jų romanų fabulos pristatymas, o pabaigoje – analizės apibendrinimai. Galiausiai pristatomos tyrimo išvados, literatūros sąrašas ir priedai. Pirmajame priede pateikiami klausimai apie miestą ir literatūrą lietuvių rašytojams, antrajame – rašytojų atsakymai į šiuos klausimus, trečiajame – interviu su rašytojumi Kunčiumi, ketvirtajame – romano *Dervišas iš Kauno* viršelio, svarbaus kūrinio analizei, kopija.

IŠVADOS. Disertacijoje išanalizuotos miesto reprezentavimo strategijos šiuolaikinėje lietuvių prozoje – septyniuose Fominos, Zingerio, Kunčino, Beresnevičiaus ir Kunčiaus romanuose, kuriuose miestas Kaunas yra svarbus vaizduojamo naratyvinio pasaulio elementas. Miesto reprezentavimas nagrinėtas pasitelkus sąvokas, keliaujančias per urbanizmo ir miesto literatūroje studijų, postklasikinės naratologijos, kultūrinės analizės, sociologinį požiūrį į literatūrą taikančius ir kitus kultūrologinius darbus: miesto romanas, romanas – modernių urbanistinių patirčių seismografas, naratyvas – socialiai simbolinis aktas, naratyvo erdvė, vieta, fokusuotė, postmodernus chronotopas, heterotopija, „imago“, mumifikavimas ir kt. Daugeliu atvejų, pasirinkti tyrimo šaltiniai „iš anksto“ tiesiogiai arba netiesiogiai ataidėjo šių sąvokų turinį taip pasiūlydami jas kaip savo analizės raktus.

Teorinių sąvokų ir literatūros tekstų dialogas buvo vaisingas. Analizė parodė, kad Fominos, Zingerio, Kunčino, Beresnevičiaus ir Kunčiaus kūriniai pasižymi šiuolaikinio miesto romano ypatumais. Juose estetiškai tyrinėjamos tam tikrų bendruomenių ir socialinių grupių (XX a. žydų, sovietinės ir posovietinės bohemos, antrosios Lietuvos nepriklausomybės pradžios visuomenės, posovietinio jaunimo ir pan.), skirtingo amžiaus, lyties ir kilmės žmonių (vaiko, paauglio iš provincijos, vyro miestiečio, merginos miestietės, lietuvių, žydo ir kt.) patirtys mieste. Tad šių rašytojų romanus galima laikyti modernių urbanistinių patirčių seismografais. Susitelkimas į skirtingus autorių ir personažų balsus ir žvilgsnius, kitaip tariant, į perspektyvinį jų sąmonės filtrą, kurį naratologai vadina fokusuote, padėjo dekoduoti „paspaltingą miesto diskursą“ literatūroje.

Sudėjus pasirinktų romanų analizės rezultatus draugėn galima apibūdinti miesto reprezentavimo strategijų panašumus ir skirtumus šiuolaikinėje lietuvių literatūroje.

Tyrimas parodė, kad miestas yra privilegijuota tema veikėjų diskusijose ir vaizduotėje. Miestas intymiai susijęs su jų sąmone ir įsivaizduojamu (mentaliu, emociniu, jusliniu) pasauliu. Pastebėta, kad vyrų autorių romanuose Kaunas daugiausia pateikiamas netiesiogiai – per pagrindinio veikėjo vyro (ir vaiko, jaunuolio), apgirtusio

arba sergančio žmogaus prisiminimus, sapnus ir haliucinacijas, taip pat – per kitų veikėjų įterptus pasakojimus, nuotraukų, paveikslų aprašymus. Taip maišomos naratyvai „tikro“ ir įsivaizduojamo pasaulio erdvės ir laiko ribos. Nors Fominos romano protagonistė mato miestą naratyvo „čia ir dabar“, tai, ką ji mato, tampa portalu vaizduotei į kitus diskursus, istorijas ir praeitį. Visi šie miesto filtrai tam tikra prasme yra nepatikimi. Toks miesto „fokusavimas“ gali būti traktuojamas kaip priemonė akcentuoti atmintį ir veikėjų poreikį prisiminti, sugyventi, išsaugoti tai, ko nebėra. Dėmesį kreipia tai, kad šiuolaikinės literatūros romanuose daugiausia vietos skiriama būtent praėjusio, sovietinio laikotarpio miesto reprezentacijoms (turbūt tik romanas *Tūla* rašytas sovietmečiu, o išleistas po nepriklausomybės). Galbūt dėmesiu šiam laikotarpiui rašytojai mėgina užpildyti tam tikras spragas lietuvių literatūroje (tokį siekį interviu minėjo Kunčius). Sovietmečio kartografavimą signalizuoja gausūs faktiniame sovietmečio Kaune egzistavusių kavinių, kurių šiandien nebėra, aprašymai (Kauko ir Tulpės kavinės, Kibiras, Rambynas, Akimirka, Orbita, Vakaras arba Versalis, Pasaka). Dėmesys šioms kultūrinėmis reikšmėmis įkrautoms vietoms kūrinuose tampa jų mumifikavimo, įamžinimo išraiška. Galvojant apie kavinių funkcijas, tokia strategija gali būti interpretuojama kaip postmodernaus subjekto siekis užmegzti, išlaikyti bendruomeninius ryšius, kurių trūksta chaotiškame dabarties pasaulyje. Įdomu, kad kavinė kaip miesto erdvė nėra reprezentuojama tik Fominos romane – čia jaunuolių įpročiai atkartoja sovietmečiui būdingą tėvų gyvenimo modelį (bendravimas virtuvėje).

Tam tikros Kauno erdvės (gatvės, stotys, autobusai, troleibusai, taksi...) romanuose panaudojamos išryškinti pastovų veikėjų judėjimą, keliavimą, klaidžiojimą, o tai yra miesto žmonių požymis. Romanuose be galo daug veikėjų – skaitytojas, panašiai kaip žmogus eidamas miesto gatve, sutinka gausybę įvairiausių praeivių. Ir tas ėjimas miestu yra vieno žmogaus ėjimas. Miesto dinamiškumą konstruoja ir atviroms erdvėms (parkams, skverams) oponuojančios uždarančios erdvės (zoologijos sodas, ligoninė, kalėjimas, policijos komisariatas, getas). Pastebėtinas horizontalės ir vertikalės susikirtimas vaizduojamo Kauno pasaulyje. Romanuose akcentuojamas miesto dugnas, tai kas yra po jo grindiniu (kapinės, kapo duobė), tačiau veikėjai dažnai (tiesiogiai ir netiesiogiai) „iškeliami“ į viršų ir stebi miesto panoramą iš viršaus (miesto kvartalas Žaliakalnis, kalnas, funikulierius ir laiptai, daugiabutis Karaliaus Mindaugo Proto Bokštas, Priskėlimo bažnyčia, trykštanti fontano, hidranto čiurkšlė). Tokį veikėjų iš(si)kėlimą galima aiškinti kaip priemonę atitrūkti nuo realaus (dažnai griūvančio) miesto pasaulio, kuriame jie gyvena (juolab, kad romanuose daugiau dėmesio skiriama vidiniam, o ne išoriniam veikėjų pasauliui).

Pastebėta, kad įvardijimo strategijos išryškinamos beveik visuose romanuose. Kūrinių pavadinimai alegoriški ir daugiareikšmiai, patvirtinantys bei papildantys juose gvildenamas idėjas: salų manifestavimas (*Mes vakar buvom saloje*), dviejų laikotarpių miestų „pokalbis“ (*Grojimas dviese*), paralelė tarp Kauno ir Paryžiaus, fontano signifikanto pabrėžimas (*Aplink fontaną, arba Mažasis Paryžius*), stereotipinio požiūrio

į Kauną sugriovimas (*Lietuvis Vilniuje, Dervišas iš Kauno* ir *Dvideidis romanas*), paralelė tarp paruzijos – antrojo Kristaus atėjimo, Kauno – antrosios (kaip laikinosios) Lietuvos sostinės ir antrosios Lietuvos nepriklausomybės (tautos prisikėlimo) (*Paruzija*). Romanuose dėmesį kreipia ir paties miesto, jo vietų, gatvių vardų gausa ir pervadinimai, personažų bevardiškumas arba neįprasti vardai.

Romanus vienijanti Kauno reprezentavimo strategija yra miesto (ir urbanistinių patirčių) estetizavimas ir metaforizavimas, kurį galima interpretuoti kaip veikėjų pasitelkiamą priemonę dorotis su postmoderniu dabarties chaosu. Tačiau miesto estetizavimo formos ir intensyvumas kūriniuose skiriasi. Fominos romane ryški Kauno romantizavimo strategija – miestas matomas, patiriamas ir skaitytojui pateikiamas jaunos dykinėtojos akimis. Ūla tarsi „užsideda“ filosofo Benjamino ar surrealistų „akinius“, kurie įprastai negražius miesto objektus (apleisto namo griuvėsiai, nebaigto statyti pastato betono luitai, duobėta gatvė) paverčia paslaptingos jo istorijos liudytojais ar viliojančiu stebuklu, inspiruojančiu vaizduotę. Stipri „miesto, turinčio dvigubą dugną“ metafora šiame romane ne tik konstruoja heterotopinę Kauno erdvę, bet ir tampa priemone kovoti ir taikytis skirtingiems kultūriniais diskursams, ataidintiems iš senojo ir šiandieninio Kauno naratyvų. Panašiai Kauną suvokia ir patiria Zingerio romanų veikėjai – čia miesto vaizdiniai semantiškai susiję su idealizavimu, ilgesiu to, kas praėjo, yra laikina: metaforos miestas-motina, miestas-prie altoriaus palikta nuotaka, miestas-paauglystės draugas, miestas-miglose nuskendęs laivas, miesto metonimija fontanas. Išvardintos Zingerio romanų dominantės nurodo dvi tarpusavyje sugyvenančias ir kovojančias Kauno reprezentavimo strategijas – miesto personifikavimas ir mechanizavimas. Kunčino romanuose akcentuojama protagonistų mylimųjų kilmė – abi jos kaunietės. Tačiau pačiam miestui kūriniuose suteikiamos skirtingos konotacijos. *Kasdien į karą* pabrėžiama miesto kaip jutimus ir pojūčius sužadinančio fenomeno patyrimas, be to, tiek Kaunui, tiek mylimajai reprezentuoti pasitelkiami su vandeniu susiję signifikantai. O romane *Tūla* pastebėta mylimosios vardo (žodis „tūla“ gali būti vartojamas kaip būdvardis) ir jos tėvonijos – Antrojo miesto (Kauno), kuriame veikėjai išsiskiria ir kuris svetimas protagonistui, vardų ištrynimo strategija.

Reprezentuojamo Kauno sąryšiai su protagonistų mylimosiomis ir šeimos nariais pastebėti ne tik Kunčino, bet ir Zingerio bei Beresnevičiaus romanuose. Čia skirtingo laikotarpio Kaunas tampa vieta, kur neišsipildo arba pasibaigia veikėjų meilė, gimsta kūdikis, galiausiai sunaikinantis visą pasaulį, įvyksta šeimos drama. Tik postmodernistiniame Beresnevičiaus romane, vaizduojančiame mums keistą, neįprastą pasaulį, įvyksta šeimos sąjunga. Be to, kūriniuose pasikartoja mylimos moters, siejamos su Kaunu, kūno (per)laidojimo aktas (*Tūla, Grojimas dviese, Paruzija*). Tekstuose akcentuojama meilė žmogui (senelei, seneliui, mergaitei, moteriai, motinai, sūniui, šeimai), meilė Lietuvai.

Beresnevičiaus romane išvelgtą miesto mumifikavimo strategiją konstruoja stiprios salos (salelės, kapinių, arenos, užuobėgos, inkluzo) ir mumijos metaforos, siūlančios paraleles tarp Lietuvos, lietuviybės ir Kauno kaip Lietuvos saugyklos. Kunčiaus romane ryškios miesto karnavalizavimo strategijos, gausu ironijos, parodijos, grotesko, alegorijos elementų. Romane apokalipsė pasitelkiama tiek kaip hiperbolizuojanti jėga, sustiprinanti ryšius tarp protagonistos ir Kauno, tiek kaip kritikos priemonė. Šių dviejų rašytojų romanus kitų analizuotųjų kontekste išskiria tai, kad juose beveik nėra (Kauno) romantizavimo. Čia bet kokia pastanga idealizuoti iškart nutildoma apokaliptinių vaizdinių ir simbolių (pasikartoja romantikų poetų Mickevičiaus ir Maironio intertekstai, kontrastuojantys su buitiniiais diskursais, maišto, žudynių scenomis).

Pasikartojantis miesto estetizavimas kūriniuose itin susaistytas su romantizmo paradigma. Dažnai miestas romanuose susijęs su griuvimu ir (neišsipildžiusiomis, sudužusiomis) veikėjų svajonėmis: staiga sugriuvęs sovietinis Lietuvos pasaulis, veikėjų lūkesčių nepateisinantys didieji pasaulio miestai Londonas ir Paryžius, netikėta žinia apie tikrąją savo kilmę, neišsipildžiusios ar nelaimingai pasibaigusios meilės istorijos ir galiausiai – tiesiogiai vaizduojama miesto apokalipsė, kuriai pamatą pakloja patys veikėjai. Galima pastebėti, kad apokaliptinė retorika keliauja ne tik per disertacijoje analizuotus romanus, reprezentuojančius Kauną, bet ir apskritai per įvairius literatūrinius ir kultūrinius Kauno diskursus. Su šia retorika sietina ir disertacijoje išryškinta turtinga miesto, turinčio dvigubą dugną metafora, kuri padėjo apčiuopti interkstinius ryšius su iš dalies primirštais senojo Kauno padavimais, pasakojančiais požeminio miesto legendas. Šių legendų aidėjimą ryškina ir vandens signifikantų pasikartojimai reprezentuojant Kauną kūriniuose (po žeme glūdintis ar iš žemės trykštantis vanduo; gamtos, natūros dalis, telkšanti horizontaliai arba vertikalčiai (upė, krantas, sala, povandeniniai šaltiniai, šlapinimasis, lietus, undinė, banginis); sukultūrintas žmogaus produktas (fontano, hidranto vanduo, miesto vandentiekio sistema, uostas, prielauka).

Visa tai leidžia išskirti semantines Kauno erdvę formuojančias dominantes, kurios kartojasi romanuose nepaisant to, kokį miesto laikotarpį ar diskursą jie nurodytų: dugnas, apačia, dauba, slėnis, šaknis, pakastas šuva, kapinių žemė, požemis, pagrindis, grindinys ir vandens mechanizmai – kanalizacija, fontanas, hidrantas. Sudėjus šias dominantes draugėn iškyla prieštaringas Kauno vaizdinys, reikšmingai pažymėtas žemės signifikanto: Kaunas ir nežemiškas, esantis po žeme, ir perdėm žemiškas.

Tokie Kauno vaizduosenos ypatumai išryškėja turint omenyje itin svarbaus lietuvių vaizduotei žodžio „žemė“ reikšmes: planeta, jos paviršius, priešpriešinamas dangaus skliautui; pagrindas, apačia, ant ko galima užlipti, priešpriešinamas viršui; apatinis aukštas; dugnas (vandenyje); ariamas, dirbamas laukas, dirva, dirvožemis; apylinkė, vietovė, sritis; tėvynė, gimtinė, tėviškė; žmonių gyvenamas pasaulis, žemiškasis gyvenimas, jo atributai, priešingi dangiškajam (roju) arba požeminiam

(pragarui). Kaunas – nežemiškas, nes jis palaidotas, pakastas, paslėptas, paslaptingas, neregimas, nematomas, fantastiškas, fantasmagoriškas, vaiduokliškas, stebuklingas. Ir perdėm žemiškas, nes – praktiškas, tradicionalistinis, komercializuotas, technologizuotas, mechaniškas, banditiškas, sportiškas. Reikšmingas disertacijos atradimas yra tas, kad analizuoti romanai pritildo kultūriniame naratyve dominuojančius Kauno stereotipus „lietuviškiausias miestas“, „laikinoji sostinė“ išviešindami (ne)žemiško, nematomo, pradingusio Kauno metaforą ir heterogeniško, daugiataučio bei daugiakultūrio miesto sampratą. Įdomu, kad prasmegusio miesto metafora iš dalies paaiškina ir Kauno vietą lietuvių literatūrinėje kritikoje. Nepaisant gausių literatūrinių reprezentacijų, kritikoje Kaunas vis dar beveik nematomas.

Visuose kūriniuose galima išvelgti teoretikų konceptualizuotą postmodernų chronotopą, tačiau vienuose išryškėja tik jo pėdsakai, o kituose tai dominuojanti paradigma. Fominos ir Zingerio romanai gan aiškiai manifestuoja modernizmui būdingą laiko ir istorinę vaizduotę, tačiau ji vienaip ar kitaip įrašyta į reprezentuojamo miesto erdvę. Kunčino, Beresnevičiaus ir Kunčiaus romanuose daug aiškesnė slinktis link labiau geografinės ir erdvinės vaizduotės. Šių rašytojų romanai suardo, (per)konstruoja miesto pasaulį, kuriame dominuoja komunikacinės technologijos, simuliškai, sektos, religijos ir kitos netikros bendruomenės. Jie inscenizuoja pagrindinį postmodernizmo klausimą – tikrovės praradimas – ir alegoriškai siūlo būdus, kaip iš to išsivaduoti. Pasitelkiant sociologinį požiūrį, atsakymas į šį klausimą, keliaujantis per visus romanus, greičiausiai būtų šis: tam, kad galėtume gyventi toliau, turime ne ištrinti, bet prisiminti tai, kas buvo, tai, kas atvedė čia, kur esame. Visi kūriniai akcentuoja (žmogaus, tautos, miesto, valstybės) istoriją ir istorijas, kurios išsaugomos, įamžinamos miesto erdvėje ir veikjū prisiminimuose. Atmintį kaip reikšmingą kultūrinę jėgą kūriniuose akcentuoja ir aptartos miesto metaforizavimo strategijos (metafora yra veiksminga vizualizacijos priemonė).

Žvelgiant į romanus kaip į socialiai simbolinius aktus juose reprezentuojamą miestą galima traktuoti ne tik kaip priemonę sugauti, įamžinti praėjusį laiką, mumifikuoti išnykusias vietas, bet ir kaip būdą alegoriškai kritikuoti (po)sovietinį mentalitetą, sistemą ir apskritai pasaulį, kuriame gyvename. Beresnevičiaus ir Kunčiaus romanai šią kritiką manifestuoja stipriuose apokaliptinio, sergančio, gyvuliuojančio, kupino mitinių padarų ir gyvų numirėlių miesto vaizdiniais. Kiek kitokios formos kritika, bet nukreipta į tą patį sovietinį mentalitetą, žlugdantį šalies, miesto ir žmonių dabartį, matoma Zingerio ir Fominos romanuose. Šių rašytojų kūriniai miesto erdvę pasitelkia kaip priemonę išryškinti ilgesį to, kas buvo, bet sugriuvo arba troškimą išsilausvinti iš tų griuvėsių. Turint omenyje romanuose pabrėžiamas sąsajas tarp Kauno ir Lietuvos, galima sakyti, kad griūvančio miesto vaizdavimas tampa griūvančio Lietuvos alegorija. Be to, Kaunas visuose analizuotuose tekstuose yra nagrinėjamo fikcinio pasaulio dalis. O bet kuris literatūros kūrinys yra mūsų gyvenamo pasaulio dalis (kuriame yra ir Kaunas). Tad atlikta Kauno miesto reprezentavimo strategijų analizė

romanuose nušvietė ne tik šiuolaikinės lietuvių literatūros ypatumus, bet ir paties Kauno ir kauniečių, Lietuvos ir lietuvių kultūros ypatumus.

Disertacija parodė, kad Kauno vaizdavimas šiuolaikinėje lietuvių literatūroje apima itin platų spektrą reprezentacijų – daug platesnį ir sudėtingesnį nei literatūrinė kritika pastebėjo iki šiol. Pristatyta strategijų įvairovė perša išvadą, kad Kauno kanono šiuolaikinėje literatūroje nėra. O to turbūt nebūtų galima pasakyti apie Vilniaus reprezentavimą literatūroje, kuris vienaip ar kitaip susijęs su valdančiais Gavelio ir Kunčino sukurtais sostinės vaizdiniais ir jų griovimu.

Išanalizuotas sąlyginai trumpas laikotarpis ir mažas korpusas tekstų, reprezentuojančių miestą. Daugybė ypatumų, kaip vaizduojamas Kaunas šiuolaikinėje literatūroje, išlieka tebesitęsiančiame literatūrinio Kauno diskurse. Dar daug reiktų padaryti tiriant ir kitų laikotarpių lietuvių literatūrą, tačiau disertacija rodo, kad, nors lietuvių literatūroje miesto fenomenas nepatyrė tokio vystymosi ir transformacijų kaip vakaruose, jos skaitymas ir interpretavimas pasitelkus miesto sąvoką atveda prie reikšmingų atradimų. Reikšmingiausias turbūt būtų šis – miestas yra svarbus literatūrinės, kultūrinės ir nacionalinės lietuvių vaizduotės komponentas.

TYRIMO PAGRINDU PASKELBTI STRAIPSNIAI MOKSLO LEIDINIUOSE

- 1) Lietuvių migrantų proza: lietuviško tapatumo ženklai K. Barėno *Dvidešimt viena Veronika* ir A. Fominos *Mes vakar buvom saloje. Česlovo Milošo skaitymai 6: „Gimtoji Europa“: erdvė, mintis, žodis*. Vytauto Didžiojo universitetas, 2013, 88–97.
- 2) Meilės miesto chronotopas: Kauno vaizdinys lietuvių kultūroje. *Respectus Philologicus* Nr. 28 (33). Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas, 2015, 41–51.
- 3) „Nematomi miestai“ lietuvių literatūros „vartų sergėtojų“ diskurse. *Literatūra: mokslo darbai* Nr. 57 (1). Vilniaus universitetas, 2015, 7–21.

TYRIMO PAGRINDU SKAITYTI PRANEŠIMAI MOKSLINĖSE KONFERENCIJOSE

- 1) Lietuvių migrantų proza: lietuviško tapatumo ženklai K. Barėno *Dvidešimt viena Veronika* ir A. Fominos *Mes vakar buvom saloje*. Maskvos universiteto filologijos fakulteto mokslinė vaizdo konferencija „Baltų kalbos, literatūra ir istorija šiuolaikiniame pasaulyje“. 2013 m. lapkričio 7–9 d.
- 2) Kauno kaip meilės miesto įvaizdis literatūrinuose ir neliteratūrinuose naratyvuose. Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių literatūros katedros tarpdalykinė mokslinė konferencija „Antrojo miesto fenomenas: teorija, istorija ir pasakojimai“. Kaunas, 2013 m. lapkričio 22 d.
- 3) Miesto vaizdinys literatūriname naratyve: Marko Zingerio proza. Maskvos universiteto filologijos fakulteto mokslinė vaizdo konferencija „XXI tarptautinė studentų magistrantų ir jaunųjų mokslininkų konferencija „Lomonosovas“. 2014 m. balandžio 9 d.
- 4) Vietos percepcija Juditos Vaičiūnaitės atsiminimuose *Vaikystės veidrody*. Vilniaus universiteto Užsienio kalbų instituto, Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto ir Šumeno Konstantino Preslavskio universiteto antroji tarptautinė mokslinė konferencija „Vietos genijus – asmenybė ir kūryba kaip erdvės vaizdinys“. Vilnius, 2014 m. gegužės 8 d.
- 5) Pasakojimas vaizdais Juditos Vaičiūnaitės atsiminimuose *Vaikystės veidrody*. Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių literatūros katedros tarpdalykinė mokslinė konferencija „Naratologiniai studentų skaitymai 2014“. Kaunas, 2014 m. gegužės 19 d.
- 6) Etniškumas vs. valstybiškumas lietuvių miesto vaizduotėje: Kauno vaizdinių dinamika Bieliausko, Kunčino ir Zingerio romanuose. Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto, Lietuvos edukologijos universiteto ir Lietuvos lyginamosios literatūros asociacijos tarptautinė konferencija „Imagologijos profiliai: nacionalinių įvaizdžių dinamika literatūroje“. Vilnius, 2015 m. vasario 6–7 d.
- 7) Nematomas miestas „kaimiškoje“ lietuvių literatūroje: vyraujančio kritinio ir istorinio literatūros diskurso problemos. Lituaniistikos (baltistikos) centrų lietuvių literatūros specialistų konferencija „Lietuvių literatūra ir kultūros kontekstai“, Druskininkai, 2015 m. kovo 5–7 d.
- 8) Apokaliptinis miesto naratyvas Herkaus Kunčiaus romane *Dervišas iš Kauno*. Konferencija „Baltų filologijos perspektyvos III: apokaliptė ir pasaulių pabaigos“, Poznanės Adomo Mickevičiaus universitetas, Lenkija, 2016 m. birželio 16–17 d.

- 9) Kaunas kaip XX a. Lietuvos pradžia: miesto vaizdinių dinamika Marko Zingerio romanuose. Ketvirtoji studentų baltistų konferencija *Bridges in the Baltics*, Varšuvos universitetas, Lenkija, 2016 m. rugsėjo 30 – spalio 1d.
- 10) City in Literature: Kaunas Representations in Lithuanian Prose (1993–2014). Penktoji studentų baltistų konferencija *Bridges in the Baltics*. Stokholmo universitetas, Švedija, 2017 m. spalio 6–7 d.

STAŽUOTĖS DISERTACIJOS MEDŽIAGAI RINKTI IR ŽINIOMS GILINTI

- 1) Stažuotė Gento urbanistinių tyrimų grupės centre (GUST) Gento universitete, konsultacijos su tarpdalykinius miesto tyrimus vykdančiais tyrėjais. Belgija, Gentas, 2015 m. spalio mėn.

MIESTO TYRIMŲ PROJEKTAI

- 1) Projekto „Laisvės alėjos bohema: atminties vietos“ dalyvė. VDU galerija „101“, Kaunas, 2013 m. spalio – gruodis.
- 2) Projekto „Kauno kultūrinės atminties vietos“ dalyvė. VDU galerija „101“, Kaunas, 2014 m. birželis.

Justina PETRULIONYTĖ

**CITY IN LITERATURE: THE STRATEGIES OF REPRESENTING
KAUNAS IN CONTEMPORARY LITHUANIAN PROSE**

Summary of Doctoral Dissertation

Spausdino – Vytauto Didžiojo universitetas
(S. Daukanto g. 27, LT-44249 Kaunas)
Užsakymo Nr. K17-087. Tiražas 35 egz. 2017 11 03.
Nemokamai.